

Kapitola 6

Rusko v české zahraniční politice

Lukáš Tichý

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Česká zahraniční politika ve vztahu k Ruské federaci (RF) byla v roce 2016, stejně jako o rok předtím v roce 2015, ovlivněna především napjatou geopolitickou situací mezi Ruskou federací a západními státy a nevyřešeným konfliktem na východě Ukrajiny, ve kterém se Rusko od počátku vojensky angažuje. Vzhledem k tomu, že se nepodařilo zastavit boje na východní Ukrajině a po celý rok 2016 docházelo z obou stran k opakovanému porušování minských dohod, které mají vést k vyřešení zostřené situace na východě země, a na jejichž dodržování a plnění jsou vázány unijní sankce uvalené na Rusko, rozhodla se Evropská unie (EU) prodloužit protiruské sankce. V porovnání s předchozím rokem 2015 pak vyvolala otázka prodloužení sankcí v České republice v roce 2016 daleko intenzivnější politickou debatu. Dalším faktorem ovlivňujícím českou zahraničněpolitickou debatu o Rusku byla jednak pokračující vojenská podpora vládnoucímu režimu Bašára Asada v Sýrii, za kterou RF čelila opakovaně mezinárodní kritice, a zároveň hrozba „hybridní“ angažovanosti Ruské federace v Pobaltí společně s údajnou kybernetickou aktivitou a dezinformační kampaní v zemích střední a východní Evropy.

Přesto lze s jistotou opatrností říci, že v porovnání s předchozím rokem 2015, došlo během roku 2016 v České republice k částečnému poklesu vnímání Ruské federace jako vážné bezpečnostní hrozby. To bylo způsobeno několika faktory. Zaprvé, v rovině vojenské i přes ruskou angažovanost v ukrajinském konfliktu klesla hrozba rozsáhlé vojenské ofenzivy ze strany Ruska na východě Ukrajiny s cílem spojit toto území s dříve anektovaným Krymem. Zadruhé, v rovině energetické se snížila hrozba přerušování dodávek ropy a především zemního plynu z Ruska přes Ukrajinu do zemí EU. Zatřetí, v rovině ekonomické došlo k pozvolnému a opatrnému zlepšování obchodních vztahů mezi ČR a RF. A konečně začtvrté, v rovině bezpečnostní byla hrozba Ruska v českém veřejném mínění upozaděna řadou jiných hrozeb a rizik. Podle průzkumu agentury CVVM z ledna 2016 považují Češi za největší bezpečnostní hrozby především terorismus, uprchlíky, mezinárodní organizovaný zločin a náboženský ra-

dikalismus. Navíc Rusko jako zdroj bezpečnostního rizika bylo podle průzkumu odsunuto až na třetí místo za Islámský stát a Sýrii.¹

Tento trend se do značné míry promítl i do politické debaty o Ruské federaci v obou komorách Parlamentu ČR. To znamená, že jak na půdě Poslanecké sněmovny, tak Senátu došlo během roku 2016, v porovnání s předchozím rokem 2015, k mírnému poklesu intenzity debaty poslanců a senátorů o Rusku a s ním souvisejících otázek. Debata v obou komorách Parlamentu ČR nicméně potvrdila rozdílné postoje českých politických stran k Rusku. Na straně jedné jsou strany typu TOP 09, KDU-ČSL a částečně ODS, jejichž poslanci a senátoři se staví vůči Rusku spíše negativně a kritizují ho. Na straně druhé pak tradičně stojí KSČM, jejíž poslanci a senátoři naopak podporují Rusko a obhajují jeho jednání na půdě Poslanecké sněmovny a Senátu. Středovou pozici zastávají strany typu ČSSD a ANO, kde část poslanců a senátorů vystupuje vůči RF kriticky a naopak část jich ruskou politiku akceptuje či dokonce obhajuje. Tento rozdílný postoj českých politických stran vůči Rusku se odráží v rozdílném názorovém a argumentačním spektru jejich poslanců a senátorů, který byl v roce 2016 podobný jako o rok dříve. Na jedné straně názorového spektra převládá postoj, podle kterého se „Rusku nedá věřit“ a představuje „bezpečnostní hrozbu v Evropě“, protože „vede hybridní válku na Ukrajině“ a chystá se „zaútočit na pobaltské státy“. Jako odpověď by podle představitelů tohoto názorového proudu měl Západ, tj. USA, NATO a EU, reagovat „prodloužením sankcí“, „demonstrací vojenské síly“ a „zastrašit“ tak Rusko. Na straně druhé převládá názor, že tvrzení o hrozbě Ruska a jeho válečných záměrech jsou „nepravdivá“, „přehnaná“ a „záměrně lživá“ a jejich záměrem je snaha „poškodit Rusko“, které by nikdy „nezaútočilo na stát NATO“. Zároveň toto „neuvážené a štvavé“ jednání v podobě „prodloužení nesmyslných sankcí“ může „zhoršit ekonomické a energetické vztahy a zájmy EU a ČR v Rusku“. A konečně podle představitelů dalšího názorového spektra jsou Rusko a jeho zahraniční a bezpečnostní politika „do značné míry problematické“, ale „měli bychom s RF nadále jednat“. Uvalené „protiruské sankce nejsou ideálním nástrojem“, nicméně „musíme nějak reagovat“ na asertivní chování a jednání Ruska na Ukrajině. Jakmile „budou splněny dohodnuté podmínky“, je třeba okamžitě „sankce vůči Rusku zrušit“ a „obnovit ekonomickou a politickou spolupráci“, která bude pro obě strany výhodná.

V kontextu těchto skutečností se politika ČR vůči Ruské federaci vyvíjela v roce 2016, stejně jako o rok dříve, ve třech rovinách, a to: (1) politicko-bezpečnostní, (2) ekonomické a (3) domácí. V první rovině, vycházející ze závazků členství České republiky v NATO a EU, bylo hlavní prioritou udržet obraz ČR coby spolehlivého partnera. Proto přijala vláda ČR i v roce 2016 politiku, jež je vytvářena na úrovni EU, a došlo vesměs k adaptaci na vnější politiku. K proaktivní zahraniční politice v roce 2016 příliš nedocházelo s výjimkou aktivit či spíše prohlášení prezidenta Miloše Zemana, jenž za to doma často sklízel kritiku. Ve druhé rovině se Česká republika snažila aktivně hájit a prosazovat své ekonomické zájmy v Rusku. Hlavním aktérem bylo i v roce 2016 zejména Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (MPO) spolu s ministrem Janem Mládkem. Zde byla patrná snaha tuto aktivitu depolitizovat a převést z nejvyšší politické úrovně na úroveň spolupráce mezi ruskými a českými regiony a zájmovými sdruženími. V této rovině proto bylo možné v roce 2016 vysledovat proaktivní poli-

tiku v rámci ekonomické diplomacie se snahou zachovat obchodní spolupráci s Ruskem a minimalizovat ztráty spojené se sankcemi a hospodářskými problémy v Rusku.

Třetí rovina domácí politiky byla i v roce 2016 poměrně *politizována a polarizována* a do značné míry ovlivněna vnitropolitickým soutěžením a ideovou základnou politických stran. Další faktory, které ve sledovaném období ovlivňovaly tuto rovinu, zahrnují historické zkušenosti, jež se pak promítají do vnitropolitické debaty (ať už oportunisticky, nebo upřímně). V zásadě probíhal střet dvou stanovisek. Buď bylo Rusko vnímáno coby hrozba dosavadnímu mezinárodnímu řádu, anebo byl ukrajinský konflikt prezentován jako regionální problém, který je nutné vyřešit a vrátit se zpět ke spolupráci. Mezi těmito protichůdnými stanovisky věcná debata fakticky v roce 2016 neprobíhala a byla patrná vysoká míra polarizace. Ta je spojena nejenom s rozdílnou interpretací politiky Ruské federace, ale i pluralitním politickým systémem, dlouho-trvajícím problémem koordinace politiky mezi ústavními činiteli (obzvláště mezi vládou a prezidentem) a určitou úrovní politické kultury politických stran, pro kterou jsou běžné osobní verbální útoky (alespoň na úrovni veřejné politiky). Navzdory domácí polarizaci se však vláda ČR v roce 2016, stejně jako o rok dříve, poměrně úspěšně snažila udržet jednotnou pozici a provádět spíše pragmatickou politiku jak v první rovině, tak i ve druhé. To znamená, že můžeme hovořit o *koherenci* jak v rovině časové, tak z hlediska deklarovaných vládních a unijních priorit a zároveň napříč aktery.

Zahraničněpolitické jednání ČR se tak i v roce 2016 pohybovalo mezi *reaktivní adaptací na vnější podněty* v první rovině a *proaktivní strategií* udržet ekonomickou spolupráci s RF ve druhé rovině. V roce 2016, v souvislosti s přijímáním sankčních opatření, se tyto dvě roviny dostaly do výrazného rozporu, kdy Česká republika podpořila prodloužení unijních sankcí vůči Rusku, neboť nebylo dosaženo pokroku při řešení vojenského konfliktu na východě Ukrajiny, ale současně s tím ve třetí domácí rovině zesílil politický odpor proti těmto sankcím, jež jsou podle jejich odpůrců neefektivní, nesmyslné a poškozují české ekonomické zájmy v Rusku. Z tohoto důvodu přesun otázky sankcí na úroveň EU přispěl k částečné *depolitizaci* tohoto tématu.

Naproti tomu veřejná debata jak na stránkách tisku, tak i v parlamentu byla v České republice v roce 2016, stejně jako v předchozím roce 2015, velice *politizována* a *docházelo i k sekuritizaci*, a to nejen ruské politiky, ale i držitelů opačných názorů. Skutečnost, že odpůrci západní politiky vůči Rusku jsou buď ovlivněni ruskou propagandou, nebo jsou sami součástí této propagandy, byla poměrně častým argumentem ve veřejném diskurzu. Stejně tak docházelo k obviňování z šíření západní propagandy i opačnou stranou.²

RUSKÁ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

I v roce 2016 byla ruská dimenze české zahraniční politiky výrazným způsobem formována pod vlivem působení Ruska v probíhajícím vojenském konfliktu na východě Ukrajiny. Přestože byla v únoru 2015 uzavřena druhá minská dohoda, která vedla k zastavení bojů mezi válčícími stranami a vymezila postup pro politické uregulování konfliktu, pokračovaly během roku 2016 na východě Ukrajiny s různou mírou inten-

zity boje, z jejichž vyprovokování a tím i porušování dohodnutého příměří se navzájem obviňovaly RF a Ukrajina. Nejvážnější situace podle vysokého komisaře OSN pro lidská práva panovala zejména na Donbasu, kde se do srpna 2016 dramaticky zvýšil počet civilních obětí.³ Napětí mezi oběma stranami probíhalo i v rovině ekonomické a obchodní, kdy obě strany na sebe navzájem uvalily další obchodní sankce,⁴ ale také v rovině politické, když např. v nové *Strategii národní bezpečnosti Ruské federace*, schválené prezidentem Vladimírem Putinem 1. 1. 2016, je Ukrajina označena jako „*dlohodobé ohnisko nestability*“.⁵ Zároveň v souvislosti s údajným pokusem „ukrajinských diverzantů“ proniknout během srpna 2016 na poloostrov Krym varoval ruský premiér Dmitrij Medveděv před možností přerušení diplomatických styků mezi oběma zeměmi.⁶

Nepředvídatelnost Ruska a jeho napjaté vztahy s Ukrajinou společně s porušováním druhé minské dohody byly podle českého ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka hlavními důvody bránícími sblížení a zlepšování interakce Evropské unie/ČR s Ruskem. Pozici EU a v jejím souladu i České republiky vůči Ruské federaci pak L. Zaorálek explicitně vyjádřil v jednom ze svých rozhovorů: „[...] *co je podmínkou zásadní změny ve vztahu k Rusku, to je plnění minských dohod. A postup, který by přesvědčil státy Evropské unie, že Rusko nám je ochotno pomoci v té politické oblasti dosáhnout řešení na Donbase. A vzhledem k tomu, že mezi vlastně všemi členskými státy je shoda, že tady v tom k zásadní změně nedošlo, tak je i shoda na tom, že v tuto chvíli je třeba držet jednotný postoj a spolupráci s Ruskem, jsme připustili pouze pro ty oblasti, kde existuje společný zájem Evropské unie, to znamená tady nejde o to, že bychom chtěli Rusko izolovat, ale není možné se vrátit k normálu a v této chvíli není dostatečná důvěra, abychom se vrátili k normálním vztahům s Ruskem.*“⁷

Zároveň český ministr obrany Martin Stropnický upozornil na obtížnost dialogu s Ruskem, který „*aneškoval Krym, a který jaksi vytváří neustálé napětí na východoukrajinské hranici, tak je partner nesmírně obtížný*“.⁸ Přestože se v obou případech jedná o členy vlády ČR, je třeba v této souvislosti zdůraznit, že nejde o převládající názor, ale spíše kritičtější postoj české vlády vůči Rusku.

V porovnání s předchozím rokem 2015 bylo během roku 2016 důležitou událostí „oficiální“ označení ukrajinského konfliktu jako nikoliv občanské, ale mezistátní války Ruska s Ukrajinou, což v polovině listopadu 2016 potvrdil Mezinárodní trestní tribunál v Haagu, podle kterého „*situace na Krymu a v okolí přístavního města Sevastopol se rovná mezinárodnímu ozbrojenému konfliktu mezi Ukrajinou a Ruskem*“.⁹ Přítomnost ruských vojáků a zapojení RF do konfliktu na východně Ukrajině již dříve potvrdil armádní generál a předseda vojenského výboru NATO Petr Pavel, podle kterého Ruská federace má na Ukrajině kolem 6500 vojáků a Rusové „*jsou ve velitelských pozicích, zabezpečují celou řadu vysoce sofistikovaných schopností, které východoukrajinské separatistické síly nikdy nemohly mít*“.¹⁰ Aktivitu ruských vojáků na východě Ukrajině potvrdil i M. Stropnický, když zpochybnil předchozí tvrzení o ruské neangažovanosti v tomto ozbrojeném konfliktu. „*Ale když teda na Ukrajině žádní ruští vojáci nebyli, [...] a nakonec prezident Putin některé z nich vyznamenal jako hrdinné vojáky, [...]. Tam jsou stovky moderních tanků, jo, na východě té Ukrajiny. Ti separatisté si je nekoupili, to mi věřte.*“¹¹ Charakter konfliktu jako mezistátní

války zdůraznil také europoslanec za TOP 09 Jaromír Štětina, podle kterého se na Ukrajině nejedná o žádný zamrzlý (občanský) konflikt. „*Tam je válka [...]. Není to žádná občanská válka, [...]. To je prostě napadení jednoho státu druhým státem.*“¹² Naopak prezident Zeman považuje dlouhodobě konflikt na Ukrajině za občanskou válku. „*Zdá se, že to velmi pravděpodobně nějakou dobu bude mít charakter takzvaného zamrzlého konfliktu.*“¹³

Podobně se určitého pokroku podařilo dosáhnout i v případě zničeného malajsijského Boeingu 777, kterého podle mezinárodní vyšetřovací komise nad Ukrajinou 17. 7. 2014 sestřelila ruská raketa. Mezinárodní vyšetřovací tým ve svém závěru z 28. 9. 2016 uvedl, že balistický systém Buk pocházel z Ruské federace a po sestřelení letu MH17 se opět vrátil za hranice, přičemž „*raketa byla jednoznačně vystřelena z prostoru, který ovládali proruští separatisté*“.¹⁴ S tímto výsledkem vyšetřovací komise pak trochu překvapivě vyjádřil souhlas např. český prezident: „*Já ty závěry беру vážně. Vim, že proti nim Rusko protestuje, a kdybych byl, [...], ruský agent, tak bych se k těmto protestům připojil.*“ M. Zeman zároveň vyzval ruské představitele, aby „*pokud mají nějaké protiargumenty, tak ať je uveřejní, a pokud protiargumenty nemají, tak ať respektují závěry této komise*“.¹⁵

Kromě konfliktní rusko-ukrajinské interakce, formovaly v roce 2016 českou zahraniční politiku vůči Rusku také napjaté vztahy mezi Ruskou federací a NATO. Ze zhoršení vztahů se během roku 2016 navzájem obviňovaly obě strany. Na jednu stranu Rusko opakovaně zdůraznilo, že ze strany NATO čelí informační válce, snaže ovlivnit ruské parlamentní volby a neoprávněnému posilování aliančních vojáků v Pobaltí společně s budováním amerického protiraketového štítu v Evropě (Polsku a Rumunsku). Na to pak podle ministra obrany Sergeje Šojguna musí Ruská federace odpovědět přijetím opatření v podobě přesunu vojenské techniky k západním hranicím a rozmístění protiraketového systému S-400 a balistických raket Iskander v oblasti Kaliningradu. Na druhé straně NATO obvinilo Rusko z dezinformační války a snahy ovlivňovat veřejné mínění a výsledky voleb, včetně prezidentských v USA, v členských státech Aliance. Zároveň v reakci na hrozbu hybridní války ze strany RF ve východní Evropě rozhodly členské státy na summitu NATO 8.–9. 7. 2016 o vyslání čtyř praporů NATO a posílení přítomnosti aliančních vojáků v Pobaltí a Polsku, aby působili jako varovná síla odstrašující Ruskou federaci.

Ministr obrany M. Stropnický v této souvislosti jasně potvrdil závazek NATO a ČR bránit členské státy proti Rusku, které „*nám vyhlásilo dezinformační válku a snaží se vrazit klín mezi země EU*“. Podle M. Stropnického sice přímý „*atak nehrozí, ale obávají se ho pobaltské země, a my máme závazek je bránit*“.¹⁶ Česká republika jako členský stát NATO pak dle ministra zahraničních věcí a prezidenta respektuje vůli Pobaltí, Polska a i Rumunska mít alianční vojáky na svém území, nicméně podle premiéra B. Sobotky „*sama o tom neuvažuje a o síly NATO nežádá*“, protože „*Česko nesousedí s Ruskem a nemá početnou ruskou menšinu*“.¹⁷ Zároveň prezident Zeman opakovaně podpořil širší dialog s RF v řadě oblastí, protože „*zatímco taková raketa s termonukleární hlavicí může být použita jenom jednou, tak dialog může být používán setrvale*“.¹⁸ Podle M. Zemana může být dialog s Ruskem nástrojem změny postojů některých ruských politiků.¹⁹

V neposlední řadě událostí, jež negativně ovlivňovaly v roce 2016 ruskou dimenzi české zahraniční politiky a podtrhly její adaptaci a plnění závazků ČR jako členů NATO a EU, byla pokračující vojenská angažovanost Ruska v Sýrii. OSN a EU, včetně ČR, během podzimu 2016 opakovaně kritizovaly syrský režim a Rusko za bombardování civilního obyvatelstva a cílů, včetně nemocnic, v obklíčeném syrském městě Aleppo a následně 17. 10. 2016 ministři zahraničních věcí členských států EU vyzvali RF a prezidenta B. Asada k ukončení náletů a vpuštění humanitární pomoci do města. V této souvislosti český premiér B. Sobotka a ministr zahraničních věcí L. Zaorálek upozornili na skutečnost, že ze strany EU nejsou vyloučeny sankce „*vůči těm, kdo mají přímý podíl na stávající situaci v Aleppu*“. Přestože nakonec nebyly přijaty nové sankce, v reakci na situaci v Sýrii neprodloužilo Valné shromáždění členství Ruska v Radě OSN pro lidská práva.²⁰

Naopak ekonomické sankce vůči Rusku byly v roce 2016 prodlouženy ze strany EU kvůli neplnění podmínek mírové dohody z běloruského Minsku, když Rada EU nejprve 1. 7. 2016 prodloužila platnost sankcí do 31. 1. 2017 a 19. 12. 2016 prodloužila platnost hospodářských sankcí vůči určitým odvětvím ruského hospodářství do 31. 7. 2017.²¹ Prodloužení sankcí vůči Rusku během roku 2016 podpořila opakovaně také ČR. Například 14. 3. 2016 ministr Zaorálek a premiér Sobotka vyzvali na summitu EU členské státy k projednání případu vězněné ukrajinské pilotky Nadiji Savčenkové a navrhli rozšíření sankcí EU na ty občany RF, kteří se podílejí na jejím trestním stíhání a obžalobě za údajnou vraždu a překročení ruských hranic.²² O tři měsíce později, 15. 6. 2016, se ministr zahraničních věcí L. Zaorálek a jeho německý protějšek Frank-Walter Steinmeier shodli na potřebě prodloužení evropských sankcí ve vztahu k Rusku, neboť „*bez naplňování minských dohod není jejich uvolnění možné, a k dostatečnému pokroku přitom zatím nedošlo*“.²³ Podobně k prodloužení sankcí a jednotnému postupu EU a USA vůči Rusku vyzval 16. 12. 2016 na summitu EU také premiér B. Sobotka: „*Požádal jsem zástupce Evropské komise, aby docházelo ke komunikaci a koordinaci s novou americkou administrativou*“, protože „*pokud mají být účinné protiruské sankce, je třeba, aby Brusel a Washington spolupracovaly*“.²⁴ Ještě předtím, 1. 11. 2016, nejvyšší ústavní činitelé ČR, tj. prezident České republiky, předseda Senátu PČR, předseda Poslanecké sněmovny PČR, předseda vlády ČR, ministr zahraničních věcí a ministr obrany, přijali jednostranné prohlášení, ve kterém *de facto* podpořili unijní sankce, jejichž odstranění záleží na plnění závazků ze strany Ruska: „*Nelze přehlížet flagrantní porušení mezinárodních norem a závazků, jakým byla anexe Krymu a zapojení do konfliktu na východě Ukrajiny ze strany RF. Zároveň je v zájmu všech co nejdříve odstranit důvody pro uvalení sankcí. Ekonomické sankce EU jsou vázány na plnění Minských dohod a další osud sankcí závisí na vývoji situace na východní Ukrajině*“.²⁵

Nicméně v porovnání s předchozím rokem 2015 vyvolala v roce 2016 otázka prodloužení ekonomických sankcí EU vůči RF v ČR výrazně intenzivnější politickou debatu, kdy daleko více zesílil hlas odpůrců těchto unijních sankcí vůči RF a ruských protisankcí vůči členským státům EU, které podle jejich názoru mají prokazatelně negativní dopad na českou ekonomiku a export a poškozují česko-ruské obchodní vztahy.²⁶ Trochu paradoxně mezi nejhlasitější a nejvýraznější odpůrce unijních sankcí

patřil v roce 2016 prezident Miloš Zeman a předseda Senátu PČR Milan Štěch, kteří schválili výše zmíněné prohlášení ze setkání nejvyšších ústavních představitelů k zahraniční politice.

Také během roku 2016 byla česká domácí i zahraniční politika konfrontována s celou řadou otázek a událostí spojených s Ruskem. Na začátku května 2016 již tradičně vláda ČR řešila průjezd ruského motorkářského gangu Noční vlci přes území České republiky. V porovnání s předchozím rokem 2015 nevyvolal ovšem v roce 2016 takovou politickou debatu samotný průjezd ruských motorkářů, jako rozhodnutí jihomoravského hejtmána Michala Haška uctít 4. 5. 2016 s členy gangu Nočních vlků v Brně památku vojáků padlých za 2. světové války a následně se s nimi vyfotit. Za tento krok si vysloužil ostrou kritiku ze strany většiny politických stran, tj. ČSSD, TOP 09, ODS a ANO, kdy např. brněnský primátor Petr Vokřál (ANO) zdůraznil: „*Demokratický politik má celou řadu možností, jak důstojně a s úctou oslavit výročí konce války, určitě však mezi ně nepatří pózování s bandou militantních nacionalistů.*“²⁷ Jediný, kdo se částečně jihomoravského hejtmána zastal, byl ministr kultury Daniel Herman, podle kterého „*každý člověk, včetně politiků, má právo vyjádřit svůj názor. Každý tím, co děláme a říkáme, dáváme jistý signál, jaké jsou naše priority, čemu dáváme přednost. Dáváme výpověď především sami o sobě.*“²⁸

Kritiku napříč politickým spektrem si vysloužil také prezident M. Zeman, který se místo pohřbu izraelského prezidenta Šimona Perese rozhodl stejně jako rok předtím účastnit 30. 9. 2016 konference na Rhodosu. Tu pořádal Vladimír Jakunin, ruský oligarcha a blízký přítel ruského prezidenta Vladimira Putina, který je na sankčním seznamu USA. Například předseda TOP 09 Karel Schwarzenberg se podíval nad chováním prezidenta M. Zemana: „*Já jsem přesvědčen o tom, že prezident tím, že se podílel na snad intelektuálně zajímavé konferenci ale soukromé organizace, zanedbal povinnosti prezidenta ČR.*“²⁹

Širokou politickou debatu během roku 2016 vyvolala také výroční zpráva BIS ze začátku září 2016 o aktivitách ruských špiónů na území ČR, kteří „*působí pod diplomatickým krytím ruské diplomatické mise*“.³⁰ Tato podezření vychází mj. z výrazného počtu zaměstnanců ruského velvyslanectví a dvou generálních konzulátů, kde pracuje celkem 137 ruských diplomatů a administrativně-technických pracovníků, z nichž se pak až dvě třetiny věnují v ČR špionáži. Naopak počty českých diplomatů v Ruské federaci jsou diametrálně jiné, na zastupitelském úřadu v Moskvě a na generálních konzulátech v Petrohradu a Jekatěrinburgu působí celkem 65 lidí. Podle BIS je pak problém s vyhoštěním těchto ruských špiónů pod diplomatickým krytím, protože ČR musí počítat se stejným krokem z ruské strany, což je vzhledem k daleko menšímu počtu českých diplomatů na ambasádě v Rusku velice citlivá otázka.³¹ Jako vážnou tuto situaci označil např. europoslanec Jiří Pospíšil, podle kterého: „*Zpráva naší rozvědky BIS jasně řekla, že vliv Ruska na našem území posiluje, že Rusko se snaží zde vést informační válku,*“³² či poslanec K. Schwarzenberg, který zdůraznil, že „*úkoly velvyslanectví by určitě stačil plnit i jen zlomek tohoto počtu. Rusové nás ale považují za své území a chtějí zde ovlivňovat téměř vše.*“³³

Také v roce 2016, podobně jako v roce předcházejícím, se Česká republika ostře ohradila proti snaze Ruska o zkruslování dějinných událostí spojených s rokem

1968, když 7. 6. 2016 tři ruští komunističtí poslanci navrhli přiznat sovětským účastníkům okupace Československa v roce 1968 status válečných veteránů. Například čestný předseda strany TOP 09, poslanec a bývalý ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg, s místopředsedou TOP 09 Markem Ženíškem a europoslancem Jaromírem Štětinou označili snahu ruských komunistických poslanců za „*ostudnou falsifikaci událostí*“ a odmítli „*jakékoli historické posouvání událostí spojených s rokem 1968*“.³⁴ Proti tomu rozhodnutí ostře protestovalo i Slovensko.

Další události, na které ČR musela reagovat, bylo jmenování nového velvyslance Ruské federace v České republice, kterým se 19. 2. 2016 stal diplomat Alexandr Zmejevskij.³⁵ O dva měsíce později se pak objevila menší diplomatická roztržka mezi ČR a RF, když Ministerstvo zahraničních věcí ČR neprodloužilo 13. 4. 2016 akreditaci dvěma ruským novinářům, a to Alexandru Kuranovovi a Vladimíru Sněgirjovovi, kteří podle zprávy BIS představovali bezpečnostní riziko.³⁶ V reakci na tento krok pak 21. 4. 2016 sdělila mluvčí ruské diplomacie Marija Zacharovová, že Moskva analogicky odpoví na rozhodnutí českých úřadů neprodloužit akreditaci v ČR dvěma ruským novinářům, s tím, že tento krok není ruskou volbou.³⁷ Následně začátkem srpna 2016 odmítla RF udělit víza českému novináři Ondřeji Soukupovi.³⁸ V polovině září 2016 se v Rusku konaly parlamentní volby do Státní dumy, ve kterých zvítězila vládní strana Jednotné Rusko blízka prezidentovi V. Putinovi. Česká republika společně s dalšími členskými státy EU vyjádřila pochybnosti nad regulérností a nestranností voleb. Zároveň 18. 9. 2016 vydalo MZV ČR prohlášení, které „*pokládá Ruskem zinscenované ‚parlamentní volby‘ na Krymu za nezákonné a jejich výsledky neuznává*“.³⁹ V neposlední řadě koncem listopadu 2016 požádala RF, ale i USA o vydání Rusa Jevgenije Nikulina, kterého v říjnu zadrželi kriminalisté v Praze kvůli podezření z hackerství.⁴⁰

Česká zahraniční politika vůči Ruské federaci i v roce 2016 spíše reagovala na vnější podněty a přijímala rozhodnutí vytvářené na úrovni EU a NATO v politicko-bezpečnostní rovině. To umožnilo ČR depolitizovat a aktivně provádět praktickou politiku na hospodářské úrovni v rámci tzv. ekonomické diplomacie.

Hospodářské a obchodní vztahy

Podobně jako v předchozím roce 2015, také v roce 2016 pokračovala negativní tendence obchodních vztahů mezi Českou republikou a RF. Hlavní příčinou poklesu vzájemného obchodu ČR s Ruskem v roce 2016 byly především propad ruského rublu, vnitřní hospodářské problémy, pokles ceny ropy a zemního plynu a především pokračující a následně prodloužené ekonomické sankce EU vůči Rusku. Vedle toho měl negativní vliv na česko-ruský obchod také trvajících zákaz dovozu potravin, zejména veškerého masa, mléka, mléčných výrobků, ovoce a zeleniny z členských států EU do Ruské federace, jejíž prezident V. Putin podepsal 29. 6. 2016 prodloužení sankcí vůči Západu do konce roku 2017.⁴¹ Ale pozitivním signálem, který se do budoucna může promítnout do česko-ruských obchodních vztahů a oživit je, byl růst průmyslového sektoru Ruska. V roce 2016 průmysl RF vzrostl o 1,1 % ve srovnání s poklesem o 3,4 % v roce 2015. V prosinci 2016 pak růst průmyslové výroby dosáhl úrovně 3,2 %. V prvních 11 měsících tuto dynamiku zajišťovala především těžba nerostných

surovin a potravinářský průmysl, naopak růst průmyslové produkce snižovala výroba ropných produktů a metalurgie.⁴²

Nicméně tato skutečnost se během roku 2016 zatím nijak nepromítla do českého exportu do Ruska, který v roce 2016 i nadále klesal, když od ledna do července se meziročně snížil o dalších 12 %. Ruská federace se v roce 2016 na celkovém tuzemském exportu podílela ze 1,9 %, zatímco v roce 2015 to byly 2 % a v roce 2012 dokonce téměř 4 %.⁴³ Objem exportu do Ruské federace se tak v roce 2016 snížil o 4 % na 75,1 mld. Kč, přestože v porovnání s předchozím rokem 2015, kdy objem českého exportu do RF dosáhl 78,3 mld. Kč, nebyl tento propad vývozu tak výrazný.⁴⁴ Propad českého exportu do Ruské federace potvrdil např. Jan Procházka, generální ředitel Exportní, garanční a pojišťovací společnosti EGAP, která za prvních deset měsíců roku 2016 pojistila export do Ruska jen za 2,7 mld. Kč, zatímco v roce 2015 dosáhly pojištěné případy dvojnásobné výše, tj. asi 5 mld. Kč.⁴⁵

Jednou z mála výjimek z poklesu českého exportu do RF byl vývoz agrárních komodit, jenž se za prvních osm měsíců roku 2016 zvýšil o 14,5 % ve srovnání se stejným obdobím roku 2015. České firmy vyvezly potraviny, nápoje a tabák v hodnotě 1,4 mld. Kč, přičemž nejvýznamnějšími agrárními exportními položkami byla krmiva, násadová vejce, nápoje a přídavky do potravin. Dařilo se i exportu zemědělských technologií a strojů, jejichž celková hodnota vývozu dosáhla stamilionů korun.⁴⁶ V oblasti agrárního zahraničního obchodu tak bylo Rusko stále nejvýznamnějším partnerem ČR ze zemí mimo EU. Podobně se dařilo také české Škodě Auto, která vykázala v květnu 2016 na ruském trhu meziroční nárůst prodeje o 24 % na 4705 vozů.⁴⁷

Nicméně i v roce 2016 byly hlavní překážkou, bránící většímu exportu z ČR do RF, především sankce, v jejichž důsledku mohly dle odhadů Svazu průmyslu a dopravy (SP ČR) české firmy utrpět ztráty až kolem 23 mld. Kč. V dlouhodobém horizontu to pak mohou být až stovky miliard korun.⁴⁸ Není proto divu, že podle ankety SP ČR z 11. 4. 2016 asi dvě třetiny firem si myslí, že by se vláda měla zasadit o omezení či úplné zrušení sankcí, přičemž pro zrušení sankcí nejsou jen průmyslové firmy, ale i zemědělci. Asi třetina českých firem označila ruský trh za nenahraditelný. Naopak proti zrušení sankcí se vyslovilo jen 13 % respondentů, téměř polovina z nich navíc neměla v teritoriu žádné aktivity, a tudíž jim zavedení sankcí nepřineslo žádné ztráty.⁴⁹

Další překážka, která v roce 2016 bránila českému exportu do RF, byly výrazné změny na ruském trhu spojené s řadou opatření, jako např. zavedení tzv. *importozaměščenija*, což znamená náhradu dovozu zahraničního zboží domácí produkcí. Martin Bašta, vedoucí ekonomického úseku českého velvyslanectví v Moskvě, v tomto ohledu jasně zdůraznil, že ruská vláda přijala mnoho předpisů a nařízení týkajících se omezení zahraničních dodávek v oblastech obranného průmyslu, strojírenství, medicínských techniky, léků a softwarového programového vybavení. Dle J. Procházky (EGAP) to znamená, že v Rusku sice trvá zájem z oblasti strojírenství, energetiky, důlní techniky, ale za jiných podmínek. „*Je zájem o to, aby české firmy postavily něco na výrobu, třeba celé fabriky, linky, z čeho může ruský partner něco generovat. Je patrná výrazná snaha ruskou ekonomiku někam posunout, maximum vyrobit v Rusku. Už není zájem o hotové výrobky.*“⁵⁰ Stejný názor sdílel i výkonný ředitel Komory SNS František Masopust, dle kterého „*pro Česko jsou pořád v Rusku atraktivní*

oblasti jako energetika, strojírenství nebo ochrana životního prostředí. Rusové mají zájem na budování společných podniků, do nichž by české firmy přinesly vlastní výrobní technologii.“⁵¹ Zároveň Ludmila Brodová z petrohradské kanceláře CzechTrade upozornila, že české firmy musí počítat se silnou konkurencí jak ze strany ruských výrobců, tak ze strany zahraničních firem, jež i v době trvání sankcí rozšiřují své působení na ruském trhu. To potvrdil i Bořivoj Minář, viceprezident Hospodářské komory ČR: „*Návrat k obratu z roku 2012 může trvat deset i více let. Návrat ke struktuře dovozů z roku 2012 bohužel neočekávám vůbec. V některých oborech nás nahradili a nahradí jiní dovozci ze zemí bez sankcí. A jiné produkty budou nahrazeny výrobky z lokalizovaných ruských společností.*“⁵²

Ve snaze překonat negativní dynamiku vzájemného česko-ruského obchodu, posílit obchodní výměny a vzájemné investice s RF a „restartovat“ česko-ruské obchodní vztahy uskutečnilo se za podpory Ministerstva průmyslu a obchodu ČR 22.–23. 3. 2016 po třech letech v pořadí již 9. zasedání česko-ruské Mezivládní komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědeckotechnickou spolupráci mezi ČR a RF (MVK) za účasti českého ministra průmyslu a obchodu Jana Mládky a jeho ruského protějška Denisa Manturova. „*Cílem jednání bylo umožnit spolupráci i za současných politických a ekonomických podmínek, udržovat a dále rozvíjet tradičně dobré hospodářské vztahy mezi oběma zeměmi a tím podporovat rozvoj české ekonomiky a vzájemný obchod a investice s Ruskou federací.*“⁵³ V rámci tohoto zasedání se zároveň 22. března uskutečnilo na českém ministerstvu zemědělství jednání Česko-ruské pracovní skupiny pro zemědělství a potravinářský průmysl za účasti náměstkyně ministra zemědělství Jaroslavy Beneš Špalkové a 1. náměstka ruského ministra zemědělství Evgenija Gromyky. Hlavním cílem jednání bylo udržet vzájemnou spolupráci v agrární oblasti i za současných politických a ekonomických podmínek a nadále rozvíjet dlouhodobě dobré vztahy s cílem napomoci českým společnostem v obchodních a investičních otázkách s ruskými partnery.⁵⁴

Oba ministři průmyslu a obchodu se v průběhu jednání česko-ruské MVK zaměřili na vzájemnou spolupráci především v oblastech obchodu a investic, průmyslu, energetiky, dopravy, zemědělství, potravinářství, vědy, techniky a inovací, cestovního ruchu. V rámci těchto oblastí jednali zejména o významných projektech realizovaných českými a ruskými podnikateli. Velkou pozornost věnovali ministři přímé hospodářské spolupráci s ruskými regiony, ve kterých jsou realizovány významné česko-ruské projekty nejen regionálního, ale také federálního charakteru.⁵⁵

Ještě předtím zahájil J. Mládek celé zasedání oznámením o uzavření zakázky brněnské stavební firmy Unistav za 3,7 mld. Kč, která se stala dodavatelem stavební části komplexu, kde se bude vyrábět polyesterové střížové vlákno a granulát pro výrobu PET lahví. Spolu s Unistavem získaly zakázky také další české firmy, které by měly v Rusku postavit výrobní závody. Jednou z nich je Kovosvit, který v ruském Azově zaměstnává 156 lidí. Továrnu hodlá v Rusku postavit rovněž největší český výrobce zemědělských strojů Agrostroj Pelhřimov či zlínská firma Trimil, jež v ekonomické zóně v Uljanovsku postaví závod na výrobu fréz.⁵⁶ Ministr D. Manturov pak zdůraznil, že česko-ruské obchodní vztahy obou zemí se po propadu zvolna ožívují. Zároveň připomněl zájem RF o projekty s přidanou hodnotou ve vysoce technolo-

gické sfěře. Jako nejzajímavější pobídku pro investory zmínil tzv. speciální investiční kontrakt na 10 let, který umožňuje např. daňové zvýhodnění.⁵⁷

Oba ministři jednali i o problémových pohledávkách České exportní banky pomáhající českým podnikům v Ruské federaci. Zejména o nesplaceném úvěru ČEB pro sibiřskou paroplynovou elektrárnu Poljarnaja v ruském Salechardu, kde odhadovaná ztráta v současné době činí asi 5,9 mld. Kč. I přes trvající potíže ministr Mládek zdůraznil možnost elektrárnu znovu dostavět. „*Tam se staví velká fabrika na zkapalněný plyn a ona potřebuje záložní výkon pro případ, kdyby vypadla vlastní elektrárna. Žádné to řešení není úplně jednoduché.*“⁵⁸ Kromě toho obě strany řešily i další problematické případy státní exportní pojišťovny EGAP, jako je např. developerský projekt Megapolis v Kazani či již postavená elektrárna Krasavino, kde ruská strana nesplácí úvěr.

Dne 9. 9. 2016 se ministr J. Mládek obrátil osobním dopisem na svého resortního kolegu a požádal ho o podporu při řešení situace v leteckém závodě Aircraft Industries Kunovice, jehož vlastníkem je ruská společnost UGMK. J. Mládek zdůraznil, že „*společnost čelí značné zadluženosti a zdá se, že bez podpory ruského vlastníka, společnosti UGMK, je její budoucnost nejistá*“,⁵⁹ to znamená, že hrozí útlum výroby a její přesunutí z moravských Kunovic do Ruska. Na konci září, 26. 9. 2016, se z podnětu českého ministra průmyslu a obchodu uskutečnilo jednání se zástupci zúčastněných stran, na kterém se J. Mládkovi podařilo vyjednat příslib ruských majitelů Aircraft Industries o zachování výroby letadel v Kunovicích.⁶⁰

Naopak koncem října 2016 přišla Ruská banka ERB o povolení působit v České republice. Banka s ruským kapitálem se zaměřovala hlavně na financování českého exportu do Ruska, ale poskytovala i běžné bankovní služby. Hlavními důvody odejmutí bankovní licence ze strany České národní banky (ČNB) byly nefunkční řídicí a kontrolní systém banky a nákup dluhopisů v rozporu s právními předpisy. Dále ČNB zjistila zásadní pochybení, zejména v oblasti řízení úvěrového a tržního rizika a rizika likvidity, která ohrožovala stabilitu ERB.⁶¹

Během roku 2016 se dařilo především spolupráci ČR s ruskými regiony. Například 22. 4. 2016 zavítal ministr Mládek na jednodenní pracovní návštěvu Uljanovské oblasti RF. Na jeho setkání s gubernátorem Uljanovské oblasti Sergejem Morozovem ho doprovodili zástupci českých firem TRIMILL, SORED Zlín, MESIT AEROTRADE, Dopravní podnik Praha a Komory pro hospodářské styky se SNS.⁶² O měsíc později, 30. 5–1. 6. 2016, se v Moskvě uskutečnilo v pořadí 8. zasedání Společné pracovní skupiny pro ekonomickou, průmyslovou a vědecko-technickou spolupráci mezi MPO a Vládou Moskvy. Delegaci MPO doprovázeli zástupci MŠMT, spolu se zástupcem projektu Academy learning a zástupci několika českých firem, např. Dopravního podniku Praha, který v minulosti navázal aktivní komunikaci s Vládou Moskvy.⁶³

Spolupráce mezi ČR a ruskými regiony pokračovala i ve druhé polovině roku, kdy se 14. 11. 2016 uskutečnilo 5. zasedání Společné pracovní skupiny pro obchodně-ekonomickou spolupráci mezi ČR a Republikou Tatarstán. Předmětem jednání byly aktuální situace a perspektivy rozvoje vzájemné spolupráce mezi ČR a Republikou Tatarstán, která představuje perspektivní trh pro české společnosti. Jen za první pololetí roku 2016 český export do Republiky Tatarstán dosáhl objemu téměř

36 mil. USD, což představuje 83,5 % loňského celoročního objemu. O zájmu podnikatelské sféry o spolupráci pak svědčí i účast 14 významných českých a tatarstánských podnikatelů na tomto zasedání.⁶⁴

Ve dnech 7.–10. 12. 2016 se uskutečnila návštěva delegace z Čeljabinské oblasti v Praze pod vedením ministra ekonomického rozvoje Sergeje Smolnikova. V průběhu návštěvy, které se zúčastnil též ministr zemědělství Čeljabinské oblasti Sergej Suškov, byla projednána i témata spolupráce v zemědělství a potravinářství, jež se týkala např. výstavby pivovaru na území Čeljabinské oblasti či výroby a dovozu inkubačních vajec. Cílem návštěvy bylo navázání hlubší institucionální spolupráce s MPO ČR a identifikace potenciálních partnerů z řad českých firem, zejména Škody Transportation a Zimatechnik pro modernizaci tramvají ve městě Čeljabinsk a firmy Prospan (Medin) pro výstavbu společného česko-ruského podniku na výrobu endoprotéz na území Čeljabinské oblasti.⁶⁵

Nejlépe se podle Komory SNS vyvíjela spolupráce ČR se Sverdlovskou oblastí, která navýšila v roce 2016 svůj vývoz do ČR v porovnání s předchozími roky 2014 a 2015 hned 2,5násobně a nárůst dosáhl 177 mil. USD. Naopak import z ČR do Sverdlovské oblasti se zvýšil meziročně o 14 % a přesáhl 74 mil. USD. Podle daných ukazatelů je Sverdlovská oblast absolutním lídrem mezi všemi ostatními regiony Uralského federálního okruhu.⁶⁶

Nicméně stejně jako export z ČR do RF, negativně se vyvíjel i dovoz z Ruska do ČR, který se v roce 2016 propadl v hodnotovém vyjádření o 30,4 %. Zatímco v roce 2015 dosáhl ruský dovoz do ČR výše 103,7 mld. Kč a podílel se 3 % na celkovém importu, v roce 2016 to bylo již jen 72,7 mld. Kč, tj. 2,1 %. Může za to samozřejmě v první řadě propad cen surovin, které představují hlavní exportní artikl Ruska. Zároveň se snížila i celková poptávka po ruských komoditách, zejména dovoz ropy a plynu. Podle analytika Home Credit Michala Kozuby se např. v červenci 2016 propadl dovoz ruské ropy a zemního plynu do České republiky o více jak polovinu, přičemž hodnotově poklesl dovoz ropy o téměř 60 % a zemního plynu o 50 %.⁶⁷ Přestože došlo k propadu exportu do Ruska a importu z Ruska, saldo obchodní bilance bylo v roce 2016 po dlouhé době kladné (2,4 mld. Kč) v porovnání s předchozím rokem 2015, kdy naopak bylo záporné (-27 mld. Kč). Celkový obrat obchodu ČR s Ruskem se snížil o 34,7 mld. Kč, tj. o necelých 20 %.⁶⁸

Vývoj česko-ruských obchodních vztahů měl v roce 2016 částečně vliv i na i turistický sektor. Na jednu stranu i v roce 2016 pokračovalo určité meziroční snížení počtu příjezdů občanů Ruské federace – a to až do srpna. Na druhou stranu v období září–prosinec 2016 však již došlo k pozvolnému obratu v podobě meziročního nárůstu – a to poprvé od jara 2014. Z pohledu incommingu jde o pozitivní zprávu, neboť Rusové vždy patřili absolutním množstvím příjezdů do České republiky i vyšší svých výdajů k významné části zahraniční klientely. Nicméně v absolutních číslech došlo v roce 2016 k mírnému poklesu počtu příjezdů ruských turistů do ČR o 35 tis. v porovnání s předchozím rokem 2015 (400 tis. oproti 435 tis.).⁶⁹ Pokles cen ropy na začátku roku 2016 měl v případě Českých aerolinií (ČSA) částečně negativní dopad na provoz ruských destinací, které představují pětinu našich výkonů. Podle ředitele ČSA Jozefa Sinčáka: „*Extrémně nízké ceny ropy totiž devastují ruské hospodářství, a tím*

*pádem tam klesá poptávka po létání. Pozorně sledujeme, jak se v Rusku situace vyvíjí, a případně budeme muset reagovat dalšími omezeními letů na východ.*⁷⁰

Přes pokračující negativní tendence česko-ruských obchodních vztahů se podařilo během roku 2016 částečně zastavit propad českého exportu do Ruska z předchozích dvou let a ruský trh, kde došlo k řadě zásadních změn, zůstal pro české exportní společnosti jednou z hlavních priorit, stejně jako Česká republika pro ruské společnosti. To naznačují i čísla z počátku roku 2017, podle nichž se v prvních pěti měsících zvýšil obchodní obrat mezi ČR a Ruskem o 44 %. Stejně jako v předchozím roce 2015, také během roku 2016 nabídla ekonomická forma spolupráce České republiky a Ruské federace možnost depolitizace vzájemných obchodních vztahů a umožnila minimalizovat negativní dopad geopolitického konfliktu kolem Ukrajiny. Jedním z hlavních tvůrců tohoto depolitizujícího a desekuritizujícího diskurzu byl ministr Jan Mládek, ale také např. prezident SP ČR Jaroslav Hanák, prezident Agrární komory ČR Miroslav Toman či výkonný ředitel Komory SNS František Masopust, kteří během roku 2016 opakovaně vyzvali ke zrušení unijních sankcí vůči Rusku.⁷¹

RUSKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: OTÁZKA POLITIZACE, POLARIZACE A KOHERENCE AGENDY A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

V roce 2016, podobně jako o rok dříve, byla domácí politická scéna v ruské otázce do značné míry politizována a polarizována. Ve světle ruské vojenské angažovanosti na východě Ukrajiny a v Sýrii je politizace české politiky vůči Rusku přímo spojena s otázkami, které se týkají války a míru, světového řádu a vztahů se západními spojenci. Polarizace zahraniční politiky České republiky vůči RF je ovlivněna institucionálním rámcem pluralitní demokracie, odráží rozdílnou interpretaci motivů Ruska, dlouhodobé názorové preference českých politiků a rovněž odráží i konkrétní politický vývoj, který vyžaduje okamžitou reakci. Politizace česko-ruských vztahů na úrovni Parlamentu ČR a politických stran pak často odpovídá domácí konkurenční politice. Jde tak o dlouhodobé postoje konkrétních osob ať už vůči RF, nebo ke svým politickým oponentům, což se projevuje jak na úrovni politických stran (TOP 09 a ODS vs. ČSSD či KSČM), tak i např. mezi bývalými soupeři prezidentských voleb (Zeman vs. Schwarzenberg). Nicméně i uvnitř některých stran jsou patrné jisté polarizace.⁷² Koherence české zahraniční politiky vůči Rusku je zajištěna jen minimem změn, pokud jde o cíle, zájmy a aktéry.

Politický diskurz o Rusku

Stejně jako v předchozím roce 2015, také ve sledovaném období roku 2016 se vláda ČR snažila vystupovat koherentně, což se jí přes některé neshody poměrně dařilo. Nicméně i ve vládě bylo možné i v roce 2016 vysledovat rozdílné názorové proudy. Šlo především o odlišnou interpretaci ruských motivů nebo závažnosti hrozby, které Česká republika čelí. To ostatně odpovídá i resortu, který mají konkrétní členové vlády na starosti. Ministr obrany M. Stropnický tak vyjadřoval poměrně velké

znepokojení nad politikou Ruska. Poměrně kriticky se vůči Rusku vyjadřoval i ministr zahraničních věcí L. Zaorálek. Naopak pro ministra průmyslu a obchodu J. Mládku mnohem důležitějším tématem než ruská hrozba byly perspektivy obchodu po uvalení sankcí a krizi v ruské ekonomice. Ministr financí A. Babiš se začal k tématu vyjadřovat o něco aktivněji než v předešlém roce, ale jeho skeptický postoj k sankcím, o jejichž efektivitě pochybuje, zůstal. Za těchto okolností se předseda vlády B. Sobotka snažil prosazovat spíše kompromisní postoj mezi těmito názorovými proudy.⁷³ V zásadních otázkách však byla vláda ČR v roce 2016, podobně jako předchozí roku 2015, jednotná. Jedině ze strany KDU-ČSL šlo vysledovat poněkud ostřejší postoje.

Každopádně se koaličním partnerům a premiérovi podařilo zajistit konzistentní pozici vlády ČR, která měla odrážet konsenzus dosažený v rámci EU. Právě tento evropský konsenzus umožnil i v roce 2016 překonat rozpory, které šlo během sledovaného období ve vládě vysledovat, zejména ve vztahu k otázce prodloužení unijních sankcí ve vztahu k RF. Tudiž reaktivní adaptace společné politiky EU umožnila české vládě zachovat jednotnou pozici a zamezila vznikům rozporů mezi koaličními partnery. Proto v tomto případě můžeme mluvit o koherenci jak v rovině časové, tak z hlediska deklarovaných vládních a unijních priorit. Intenzifikace debaty je zpravidla spojována s určitými událostmi vyžadujícími od politiků zaujetí jasného stanoviska. Těmito událostmi, resp. tématy, byly v roce 2016 především unijní sankce a postoj ČR/EU vůči RF.

Vláda osud sankcí v souladu s dohodnutým postojem na úrovni EU pevně spojila s realizací dohod z Minska a rozhodnutí o jejich prodloužení je spíše přeneseno na unijní úroveň. Zároveň postoj české vlády vůči sankcím byl spojen s otázkou solidarity ČR se západními spojenci a s Ukrajinou. Přesun této sankční problematiky na evropskou úroveň tak dopomohl k výrazné depolitizaci tohoto tématu. Depolitizace však neproběhla v případě postojů prezidenta M. Zemana, který nadále nejhlasitěji zpochybňuje efektivitu sankcí a podporuje jejich co nejrychlejší zrušení, za což je kritizován nejen z řad pravicové opozice, ale i ze strany předsedy vlády a ministra zahraničních věcí. Zároveň otázka sankcí ukázala na polarizaci politické scény ČR, která byla v tomto ohledu rozdělena.

Na jednu stranu B. Sobotka (ČSSD) opakovaně prohlásil, „že sankce musí být nadále navázány na plnění minské dohody“,⁷⁴ ale odmítl zpřísnění sankcí vůči Rusku. Předseda vlády zároveň zmínil, za jakých okolností mohou být sankce zmírněny: „Pokud bude dosaženo výrazného pokroku při plnění minských dohod, může to znamenat snížení sankcí.“⁷⁵ Proti zrušení unijních sankcí vůči RF se postavil také L. Zaorálek: „není důvod uvažovat o zvednutí sankcí vzhledem k tomu, že se nedosáhlo posunu, který by takovou debatu umožňoval“, i ministr zemědělství M. Jurečka: „Těžkou situaci našich zemědělců a potravinářů chápu ale [...]. Nelze však vyměnit lidská práva za to, že budeme vyvážet zboží do Ruska.“ Naopak mezi odpůrce sankcí ve vládě patřili ministr průmyslu a obchodu J. Mládek a vicepremiér a ministr financí A. Babiš, který zpochybnil smysl a význam unijních sankcí vůči RF, jež „oslabily sice ruské hospodářství citelně, ale nepřinutily Putina k opuštění Krymu [...]. Na politiku Ruska neměly sankce očekávaný vliv [...]“.⁷⁶ Nicméně vláda ČR na konci roku 2016 podpořila prodloužení unijních sankcí vůči RF.

Proti prodloužení unijních sankcí vůči Rusku se pak během roku 2016 postavila řada ústavních činitelů a politických představitelů ČR, kteří požadovali jejich zrušení. Podle oponentů sankcí je hlavním argumentem pro zrušení sankcí jejich neúčinnost a opačný účinek, který poškozuje ekonomiku a obchodní vztahy členských států EU, včetně ČR. Stejně jako v roce 2015, také během roku 2015 byl hlavním odpůrcem sankcí prezident ČR M. Zeman: „*Sankce jsou výrazem bezradnosti*“ a „*poškozuji naše zemědělství i náš průmysl*“.⁷⁷ M. Zeman pak jasně zdůraznil, že ČR by měla na Evropské radě konečně „*říci svoje dosud váhavé stanovisko a připojit se k těm zemím, které navrhuji zrušení sankcí*“.⁷⁸ Podobně smysl sankcí zpochybnil i prezident HK ČR V. Dlouhý, když upozornil na to, že „*hospodářské sankce nejsou tím nástrojem, kterým dosáhneme naše cíle*“.⁷⁹ Ke zrušení sankcí, jež „*poškozuji české obchodní vztahy s Ruskem a většine průmyslových firem vadí*“, pak vyzvali opakovaně během roku 2016 např. prezident Agrární komory ČR M. Toman či prezident SP ČR J. Hanák: „*Musíme být iniciativní a nastolit téma zrušení sankcí vůči Rusku, a to zejména v rámci zemí V4*“.⁸⁰ Podobně k ukončení sankcí vyzval také předseda Senátu M. Štěch: „*Nemají efekt, nepřinášejí výsledky*“.⁸¹

Právě otázka sankcí byla v roce 2016 spojena s celkovým postojem ČR v rámci EU a NATO vůči Rusku, což vedlo k vysoké míře politizace. Podle premiéra B. Sobotky je třeba ve vztahu k Rusku postupovat jednotně, aby si „*nás prostě Rusko nerozebralo jednu zemi po druhé*“.⁸² Současně však Sobotka zdůraznil, že „*není možné Rusko izolovat. Musíme se snažit vést s Ruskem dialog*“.⁸³ Podobně se vyjádřil i vicepremiér a ministr financí A. Babiš, podle kterého je důležité, aby dohody z Minska byly naplněny a vztahy s Ruskem se znovu obnovily „*a aby to fungovalo*“, protože „*problém v Sýrii se bez Ruska nedá řešit*“.⁸⁴ Ke zlepšení politických vztahů mezi EU a Ruskem vyzval i L. Zaorálek, ale za podmínky, že Rusko ukáže ochotu řešit „*ty konfliktní situace, která je nejenom na jihu, ale také na východě [...], bez toho si myslím, těžko se budeme vracet na ta původní čísla*“.⁸⁵ Zároveň L. Zaorálek varoval před politikou Ruska na Ukrajině a v Sýrii, kde sleduje snahu, „*abychom ty otázky Ukrajiny a Sýrie docela začali spojovat a brát tam Rusko jako partnera, se kterým se musí jednat [...]*“.⁸⁶ K dialogu NATO s RF pak vyzval ministr obrany M. Stropnický, ale za podmínky, že „*by Rusko dodržovalo dohody z Minsku, tak by ten dialog měl úplně jinou kvalitativní úroveň*“.⁸⁷

Jestliže se vládě ČR podařilo zůstat i přes některé vzniklé rozpory ve vztahu k ruské otázce koherentní, uvnitř vládních stran panovaly v roce 2016, stejně jako o rok dříve, poměrně výrazné názorové odlišnosti na postoj vůči Rusku. Tato polarizace byla patrná na příkladu ČSSD, kde proti poměrně kritickému postoji ministra zahraničních věcí L. Zaorálka vůči Rusku stojí řada členů strany, kteří naopak vnímají Ruskou federaci pozitivně a prosazují s ní obnovení a posílení ekonomických a politických vztahů. Vedle M. Štěcha, J. Mládky či Jaroslava Foldyny patří mezi obhájece politiky Ruské federace také např. poslanec Stanislav Huml, jenž v jednom ze svých rozhovorů pro *Parlamentní listy* z 27. 5. 2016 obhajoval připojení Krymu k Rusku, kdy „*Krym odešel do náruče Ruské federace po všelidovém referendu [...]. Kdyby se obyvatelé Krymu zachovali jinak, měli na svém území stejná jatka jako na východě Ukrajiny. Chápu jejich hlasování i jako pud sebezáchovy*“.⁸⁸ Středovou po-

zici mezi oběma póly pak ve straně zastává např. předseda strany B. Sobotka či Jan Hamáček.

Podobná názorová diference panovala v roce 2016 i v případě druhé vládní strany, ANO, kde k hlavním kritikům Ruska patří především ministr obrany M. Stropnický, který považuje Rusko za nepředvídatelného a komplikovaného partnera a do jisté míry i hrozbu bezpečnosti v Evropě. Naproti tomu předseda strany A. Babiš zastává spíše umírněnější postoj vůči Rusku: „*Doufejme, že i vztahy s Ruskem se normalizují.*“⁸⁹ Babiš se zároveň staví skepticky vůči sankcím proti Rusku, které podle něj nepřinesly očekávaný výsledek: „*Je to nepříjemné. Počítalo se, že Rusko díky sankcím opustí Krym nebo se změní jeho politický přístup. To nenastalo.*“ A dodává: „*Podívejte se, že řada západních zemí s Ruskem obchoduje.*“⁹⁰ Názorově pak lze mezi postoje A. Babiše a M. Stropnického zařadit např. poslance a člena výboru pro bezpečnost Bohuslava Chalupu, který odmítá současnou situaci označit za studenou válku, „*nicméně to nebezpečí, že dojde k nějakému incidentu, [...] nebo zahájení jakéhosi konfliktu, to nebezpečí tady skutečně vnímám jako velmi reálné*“.⁹¹

Kromě ministra obrany byl v roce 2016 tvůrcem sekuritizačního diskurzu ve vztahu k Ruské federaci také předseda vojenského výboru NATO generál Petr Pavel, podle kterého Rusko patří k hlavním potenciálním hrozbám současnosti a z vojenského hlediska představuje větší hrozbu než terorismus: „*Terorismus, především islámský terorismus, je mnohem urgentnější z hlediska času, dotýká se nás bezprostředně teď, ale nemá potenciál na zničení států a našeho způsobu života. Což samozřejmě Rusko má a v případě konfliktu by měl konflikt mnohem závažnější důsledky. Musíme se vypořádat s oběma těmito hrozbami.*“⁹² Generál P. Pavel vidí rovněž problém i v ruské propagandě, která účelně zkresluje fakta s cílem rozložit jednotu Aliance. Podle něj pak Rusko dovedlo všechny prvky informační války na vyšší úroveň a snaží se zanášet do vědomí států, které považuje za protivníky, „*nejistotu a nedůvěru ve vlastní vlády a schopnosti vlastních ozbrojených sil s cílem vytvořit prostředí, ve kterém obyvatelé nebudou vědět, kde je pravda*“.⁹³

Jednotný kritický postoj vůči Ruské federaci pak v roce 2016, stejně jako o rok dříve, převládal uvnitř třetí vládní strany KDU-ČSL. Například předseda strany Pavel Bělobrádek označil Rusko za asertivní velmoc, která „*stejně jako všechny revizionistické režimy v minulosti, trpí svým vlastním ‚versailleským syndromem‘ a chce se vrátit coby mocné impérium*“.⁹⁴ Europoslanec Pavel Svoboda pak obvinil Rusko jednak z velmocenských ambicí, kdy „*Rusko potřebuje hledat nějaké naplnění svého velkoruského ideálu*“, ale především z prodlužování konfliktu v Sýrii, protože „*Rusko převážně útočilo na opozici vůči Assadovi, čímž prodlužovalo tu občanskou válku, čímž jaksí prodlužovalo migrační krizi v Evropě*“.⁹⁵ Podobně angažovanost Ruska v Sýrii zpochybnila i europoslankyně Michaela Šojdrová: „*já si myslím, že Rusko ve válce v Sýrii nesehrává pozitivní roli. Evropský parlament v minulém týdnu přijal usnesení, ve kterém žádá zcela urgentně Rusko i Asada, aby přestal bombardovat Aleppo.*“⁹⁶

Role prezidenta při utváření politického diskurzu o Rusku

Pozice prezidenta Miloše Zemana se v roce 2016 příliš nelišila od jeho postojů z roku 2015. Český prezident byl přesvědčen, že k dalšímu vyhocení situace na Ukrajině ne-

dojde a vyjadřoval naději na brzké zrušení unijních sankcí vůči Rusku. M. Zeman se kvůli svým výrokům a praktickým krokům často stal terčem kritiky nejen ze strany pravicové opozice a bývalého soupeře z prezidentské volby K. Schwarzenberga (TOP 09), ale i ze strany členů vlády, byť tato kritika byla v roce 2016, v porovnání s předchozím rokem, zmírnila. Prezident Zeman byl jedním z hlavních tvůrců desekuritizujícího politického diskurzu o Rusku.

Tuto pozici potvrdil hned na začátku roku 2016, když koncem ledna v jednom ze svých rozhovorů odmítl názor generála P. Pavla o hrozbě přicházející z Ruska a naopak upozornil na podcenění hrozby z jihu v podobě uprchlíků a islamistického terorismu. Zároveň M. Zeman odmítl hrozbu v podobě informační propagandy ze strany Ruska: „*Já neznám zemi, která by nepoužívala propagandu jako zdroj, kterým v lepším případě objasňuje svou politiku [...]. Dělalí to všechny země, Rusko není výjimkou.*“⁹⁷ Desekuritizující rétorika M. Zemana byla přítomna i v případě zpochybnění, že by Rusko zaútočilo na některý členský stát, protože „*by tím spáchalo politickou i vojenskou sebevraždu. A omlouvat vlastní nečinnost strachem z Ruska pokládám za velmi zbabělou politiku, [...].*“⁹⁸ V neposlední řadě byla snaha prezidenta M. Zemana o desekuritizaci diskurzu o RF patrná na příkladech opakovaného zdůraznění, že na východě Ukrajiny neprobíhá mezistátní válka, ale občanská, která „*mi připomíná tzv. zamrzlý konflikt, což je něco podobného jako už léta trvá v Podněstří*“⁹⁹ a pokud „*tento konflikt nepřejde do stadia akutního konfliktu, tak si myslím, že světová veřejnost to bude sledovat se stále vzrůstající lhostejností*“.¹⁰⁰

Stejně jako rok předtím, i v roce 2016 se prezident Zeman stavěl kriticky k unijním sankcím vůči Rusku a požadoval jejich zrušení, neboť jsou podle něho kontraproduktivní a pouze poškozují hospodářské a obchodní vztahy s Ruskem. M. Zeman tak opakovaně zdůraznil, „*jsem proti jakýmkoli sankcím, sankcím vůči Kubě, Íránu, i sankcím proti Rusku*“.¹⁰¹ Podle něj pak není nutné se sankcemi pokračovat, ale „*nebylo nutné s nimi ani začínat. Je zapotřebí je zrušit nyní, nikoli až v budoucnosti.*“¹⁰² Prezident v této souvislosti zdůraznil dopady jak unijních sankcí vůči Rusku, které „*poškozují náš průmysl*“, tak protisankce Ruska vůči EU, které „*poškozují zejména naše zemědělství*“.¹⁰³ Zároveň podle M. Zemana přišla Česká republika v důsledku „*hloupé politiky vůči Rusku*“ o řadu ruských klientů a turistů, přesto „*pevně věřím, že tato hloupá politika EU, tedy sankce bude v blízké budoucnosti zrušena*“.¹⁰⁴

Téma zrušení jak unijních sankcí, tak ruských protisankcí společně s otázkou česko-ruské ekonomické spolupráce byly jedním z hlavních témat jednání prezidenta M. Zemana s ruským ministrem průmyslu a obchodu D. Manturovem 22. 3. 2016. Stejně tak o sankcích a hospodářské spolupráci jednal český prezident s ruským předsedou vlády Dmitrijem Medveděvem během summitu skupiny evropských a asijských zemí ASEM 13. 7. 2016 v mongolské metropoli Ulanbátar. V neposlední řadě M. Zeman hovořil o sankcích 28. 5. 2016 na výstavě Země živitelka 2016, kde se setkal s ruským náměstkem ministra zemědělství Jevgenijem V. Gromykem. Prezident ČR na výstavě znovu zopakoval, že „*sankce nikdy nikomu nepomohly. A jako příklad vždy uvádím Kubu, kde sankce byly aplikovány padesát let bez jakéhokoli výsledku, teprve teď je prezident Obama zrušil.*“¹⁰⁵ V důsledku zablokování vzájemného obchodu mezi EU a Ruskou federací se podle M. Zemana „*na zemědělský trh dostaly přebytky*

vepřového, které se dříve vyvážely do RF [...]. A já bych chtěl proto vyjádřit jedno přání. Až sem za rok přijedeme, abychom vám mohli oznámit, že sankce, které poškozují naše zemědělství i náš průmysl, byly zrušeny.“¹⁰⁶

Ve vztazích mezi EU a Ruskem pak M. Zeman opět zdůraznil nevyhnutelnost procesu integrace Ruska a Evropské unie v dlouhodobém horizontu. Podle prezidenta ČR jsou EU a Ruská federace v dlouhodobém horizontu komplementární ekonomiky. *„Máte suroviny, máte energii, ale nemáte vyspělé technologie, což ovlivňuje některé oblasti ruského průmyslu, vojenský [...] nebo letecký průmysl. Takže by měla nastoupit komplementární ekonomika.*“¹⁰⁷ Kromě snahy o zlepšení vztahů EU s RF usiloval prezident M. Zeman během roku 2016 také o obnovení interakce NATO s Ruskem, jako klíčovým partnerem v boji proti mezinárodnímu terorismu a tzv. Islámskému státu (IS), protože *„ten je společným nepřítel Ruska i zemí NATO. Z tohoto důvodu napětí a přerušeni vzájemných vztahů neprospívá ani NATO, ani Rusku. Je to jen ku prospěchu mezinárodního terorismu.“* Prezident Zeman tak spojil význam Ruska a obnovení vztahů s ním s otázkou společného postupu a boje vůči mezinárodnímu terorismu, což zopakoval 22. 9. 2016 ve svém projevu v rámci všeobecné rozpravy na 71. Zasedání Valného shromáždění OSN, kde vyjádřil zklamání, že Rada bezpečnosti doposud nevydala rezoluci proti terorismu. *„Četl jsem první návrh rezoluce, kterou předložila Ruská federace. Ale stále žádnou nemáme.“*

Přestože prezidentova návštěva ruského velvyslanectví v Praze 9. 5. 2016 u příležitosti oslav konce druhé světové války nevyvolávala v porovnání s jeho předchozí ruskou cestou do Ruska a návštěvou Dne vítězství v Moskvě v květnu 2015 takové negativní ohlasy, čelil v roce 2016 Miloš Zeman za svoji politiku vůči Rusku kritice. Důvodem byla jeho účast na soukromé konferenci Dialog civilizací na Rhodosu namísto prezidentova zastoupení na pohřbu Šimona Perese. Prezident ČR svoji účast na konferenci a naopak neúčast na pohřbu Š. Perese obhajoval příslibem prezentace svého referátu jako hlavního řečníka konference. *„Kdybych tam byl řadový účastník, tak se samozřejmě omluvím a pojedu na pohřeb Šimona Perese. Když jste tak zvaný keynote speaker, tak si to nemůžete dovolit, protože je to urážka organizátorů té konference, kterým jste to předem slíbil [...].“*¹⁰⁸

Za neúčast českého prezidenta na pohřbu izraelského prezidenta kritizoval Miloše Zemana především K. Schwarzenberg: *„Když tak významný státník, jako je Šimon Peres, umře, tak by tam měla být zastoupena Českou republika [...]. On zanedbává své povinnosti vůči svým osobním libůstkám. A to mu vyčítám.“*¹⁰⁹ Stejně tak se podívoval nad rozhodnutím prezidenta ČR neúčastnit se pohřbu izraelského prezidenta i předseda ODS P. Fiala: *„Pan prezident se rád označuje za přítele Izraele, proto mě jeho přístup překvapil. [...] očekával bych, že se pohřbu Šimona Perese zúčastní. Šimon Peres byl významným politikem.“*¹¹⁰

Na konci roku 2016 pak prezident ČR pokračoval v desekuritizaci hrozby Ruska v českém politickém diskurzu. Na jednu stranu uznal vážnost situace kolem syrského města Aleppo, které *„syrské jednotky s podporou ruského letectva bombardují, tak tím hrozí humanitární katastrofa, protože nejsou otevřeny koridory, aby mohlo odejít civilní obyvatelstvo“*.¹¹¹ Na druhou stranu opakovaně podpořil angažovanost RF v Sýrii

a zdůraznil legitimitu ruských vojenských operací v této zemi, protože „*legální syrská vláda pozvala Rusy do Sýrie, [...]*“.¹¹²

Kromě toho se M. Zeman v tradičním svatoštěpánském projevu 26. 12. 2016 vymezil proti plánovanému specializovanému útvaru při ministerstvu vnitra, který se má od 1. 1. 2017 věnovat boji proti terorismu, hybridním hrozbám a dezinformačním webům, včetně ruských. Podle prezidenta je cenzura špatná. „*Ten, kdo zabraňuje druhým, aby vyslovili svoje argumenty, jen dokazuje, že sám dostatek argumentů nemá.*“ Prezident Zeman se tak ve svém projevu nepřímo zastal serverů, jež po českém internetu šíří ruskou propagandu.

Miloš Zeman jako jeden z hlavních podporovatelů Ruska plnil v roce 2016 v rámci české zahraniční politiky vůči RF několik rolí. Zaprvé, byl klíčovým tvůrcem desekuritizačního politického diskurzu o Rusku, když se snažil vyvracet „nepravdy“ o Ruské federaci a její vojenské angažovanosti na východě Ukrajiny a zmírňovat tvrzení o politické hrozbě přicházející z RF. Zadruhé, patřil mezi nejhlasitější odpůrce unijních sankcí vůči Rusku a prosazoval jejich okamžité zrušení a zlepšení ekonomické spolupráce mezi ČR a RF. Zatřetí, prosazoval obnovení interakce EU s RF jako hlavním obchodním a energetickým partnerem a navázání vztahů NATO s Ruskem jako klíčovým spojencem v boji proti mezinárodnímu terorismu. Prezident M. Zeman pak svým postojem vůči Rusku polarizoval českou politickou scénu, když na jednu stranu pro některé své kroky a vyjádření našel podporovatele z řad ČSSD, včetně ministra průmyslu a obchodu J. Mládky či předsedu senátu M. Štěcha, ale na druhou za svoje chování jednání sklízal kritiku, např. od čestného předsedy TOP 09 K. Schwarzenberga či ODS P. Fialy.

Zahraněční politika ve vztahu k RF v českém politickém diskurzu: otázka polarizace a politizace

Stejně jako v předchozím roce 2015, také v roce 2016 představovala Ruská federace a s ní související otázky v zahraniční politice ČR důležité téma politického diskurzu opozičních stran, tj. ODS, TOP 09 a KSČM. Zároveň pro tyto opoziční strany, podobně jako pro vládní strany, dosáhla v roce 2016 diskuse o otázce Ruska ve vztahu k české zahraniční politice vysoké míry politizace, jež v některých případech přešla dokonce v diskurz sekuritizační, kde je Rusko považováno za vážnou hrozbu bezpečnosti ČR. A konečně v neposlední řadě, stejně jako v případě vládních stran, také u ODS, TOP 09 a KSČM vedla problematika Ruska k polarizaci, a to nejen mezi těmito opozičními stranami, ale i uvnitř samotných stran.

Příkladem takové strany je především ODS. Na jednu stranu uvnitř ODS patřili v roce 2016 k velkým kritikům Ruska a vlády ČR za mírnou politiku vůči RF především Petr Fiala, Miroslava Němcová, Alexandr Vondra, ale i europoslanec Jan Zahradil, který se během roku 2016, stejně jako minulý rok 2015, rozhodně postavil za prodloužení unijních sankcí a vyzval k jednotnému postoji ČR, v souladu s názorem EU a NATO, ve vztahu k Rusku: „*myslím, že by ČR neměla hledat nějaké vlastní cesty nebo nějaké extrabuřty a že by se měla držet toho většinového konsensu uvnitř zemí NATO a EU, to znamená ty sankce držet.*“¹¹³ Zároveň J. Zahradil zdůraznil potřebu

„vystavět určitou hráz vůči té nové ruské asertivní politice takové, velmi expanzivní politice“, přičemž „NATO v tom určitě musí a bude hrát svoji roli“.¹¹⁴

K zastavení ruské asertivní politiky a vyvinutí tlaku na Rusko, po kterém by měla následovat fáze navázání spolupráce, vyzval také předseda ODS P. Fiala, podle něhož „pokud tlak [na Rusko], tak rozhodný, důsledný, oslabující, a pak jednání, které povede k dohodě a spolupráci. Autoritativní a poloautoritativní režimy síle rozumí.“¹¹⁵ Kromě toho P. Fiala upozornil na problém nekoherentního a názorově nejednotného postoje západní aliance vůči Rusku. Tento roztržštěný postoj ve vztahu k Rusku pak demonstroval na příkladu sankcí, které jsou „polovičaté, nedůsledné, ale vyvolávající zlou krev a u Ruska pocit izolace a ponížení, aniž by ale Rusko opravdu srazily na kolena a to muselo změnit svoje jednání. Problém sankcí je, že víme, proč jsou, ale nevíme, k čemu jsou. Pak jsou samozřejmě k ničemu. To je hloupá politika. Politika usvědčující Západ z bezradnosti a slabosti.“¹¹⁶ Přestože P. Fiala neodmítl obnovení spolupráci s RF, varoval před mýtem „křesťanského Ruska zachraňující Západ“ a v rozporu s názorem např. prezidenta ČR Zemana zdůraznil, že „Rusko není pro Česko žádná volba, nikdy nebylo. Je to cesta do područí, nesvobody a bezvýznamnosti.“¹¹⁷ P. Fiala v rámci volebního hesla ODS „Patříme na Západ, ne na Východ“ jasně naznačil, jakým směrem by se měla orientovat zahraniční politika ČR.

M. Němcová pak opakovaně varovala před Ruskem a jeho snahou o destabilizaci Evropské unie, protože „pro Rusko není podle mého názoru výhodné, aby země dnešní osmdvacítky fungovaly a aby tady byl takový blok, který dokáže držet pohromadě. Protože pak je pro Rusko velmi obtížné tento blok narušit a rozdělovat.“¹¹⁸ Podobně jako předseda ODS, také M. Němcová upozornila na problém neúčinnosti sankcí, které „měly pro Rusko platit jako trest za porušení mezinárodního práva, za zabránění Krymu, už dnes nikdo výrazně nemluví, že to Rusku prochází“.¹¹⁹

Na druhou stranu také v rámci ODS se v roce 2015 objevila řada členů (či bývalých členů), kteří obhajovali spíše proruskou politiku České republiky. Například senátor za ODS Tomáš Jirsa, bývalý předseda strany Václav Klaus či Ivo Strejček, kteří opakovaně kritizovali ODS a její současné vedení za ambivalentní a nesprávnou politiku vůči Ruské federaci.

Kromě ODS přispěla v roce 2016 zásadním způsobem k sekuritizaci otázky Ruska a souvisejících témat v politickém diskurzu také strana TOP 09 a její členové, např. Karel Schwarzenberg, Miroslav Kalousek, europoslanec Jaromír Štětina, Marek Ženíšek, Helena Langšádlová a další. Podobně jako v předcházejícím roce patřil mezi výrazné odpůrce a kritiky RF v rámci TOP 09, ale i české politické scény K. Schwarzenberg, který opakovaně varoval před ztrátou Ukrajiny a jejím ovládnutím ze strany Ruska, což by vedlo ke změně a budoucímu oslabení rovnováhy sil v Evropě. K. Schwarzenberg, stejně jako jeho kolega J. Štětina, pak v této souvislosti zpochybnil charakter konfliktu na východě Ukrajiny jako občanské války a naopak jasně zdůraznil, že jde o mezistátní válku mezi Ruskem a Ukrajinou, kde bojují „nikoliv tolik separatisté, nýbrž ruští vojáci, kteří tam byli vysláni. Mluvme jenom otevřeně. Todle je agrese RF proti Ukrajině a to by se mělo taky jasně tak nazývat.“¹²⁰ Zároveň K. Schwarzenberg kritizoval RF a Vladimira Putina za jeho politiku v Sýrii, kde nebojuje pouze proti IS, ale snaží se ukázat své velmocenské ambice a skutečnost,

že bez zapojení Ruska se nepodaří najít řešení dlouholetého konfliktu. Protože „na rozdíl od Američanů, to je Vladimir Vladimirovič Putin a teď jak poslal další letadla a všechno do Sýrie, tak nám dokazuje, že on je akceschopný a [...]“ a „spolurozhoduje o všem“.¹²¹ Podle Schwarzenberga je pak potřeba vůči Rusku, jako asertivnímu aktérovi, zachovat sankce, které mají smysl, protože „sankce potřebujou dlouhý čas. Nejúspěšnější sankce, teď jsme viděli výsledek, byly zavedeny proti Íránu. A tam to trvalo dlouhá léta, než konečně Írán se vzdal a přistoupil na dohodu s ostatními mocnostmi. I Rusko to nevydrží věčně [...]“.¹²² V neposlední řadě K. Schwarzenberg upozornil na neregulérnost ruských voleb do Státní dumy, jež označil za frašku, neboť „jak všichni pozorovatelé zjistili, opravdové opoziční strany se vůbec do Dumy nedostaly [...] a všude došlo k masivnímu porušení volebního řádu“.¹²³

Kromě K. Schwarzenberga byl v roce 2016 jedním z hlavních tvůrců sekuritizačního diskurzu o Rusku zejména M. Kalousek, který označil Rusko za vážnější a naléhavější problém evropské a české bezpečnosti, než je terorismus. „Evropa v této chvíli čelí dvěma zásadním rizikům, to jedno riziko je islámský extremismus a terorismus a to druhé riziko je Rusko a jeho politika. Přičemž Rusko a jeho politika je, říká pan generál Pavel, rizikem číslo jedna.“¹²⁴ Toto tvrzení se M. Kalousek snažil doložit na příkladech asertivního chování Ruska disponujícího jaderným arzenálem a neváhajícího porušit mezinárodní dohody, jež uzavřelo, „které anektovalo část území svého souseda, které vede hybridní válku na území svého souseda [...], které nevynechá jedinou příležitost k tomu, aby se snažilo oslabit a destabilizovat Evropu, je skutečně pro nás tím zásadním rizikem“.¹²⁵ Stejně jako K. Schwarzenberg, také M. Kalousek upozornil na skutečnost, že Rusko v Sýrii nebojuje pouze proti IS, ale i proti tzv. „umírněné“ syrské opozici s cílem udržet prezidenta Bašára Asada u moci, což „je logickým, naprosto logickým, já ho chápu tedy, zájmem Ruska, aby ten konflikt neskončil, protože čím déle bude trvat, tím déle bude trvat uprchlická vlna do Evropy a jsme zpátky k tomu, čím Rusko ohrožuje Evropu. Snaží se destabilizovat.“¹²⁶

Angažovanost Ruska v Sýrii kritizovala během roku 2016 také místopředsedkyně TOP 09 H. Langšádlová, podle které namísto porážky IS došlo k posílení moci B. Asada, „před kterým velká část těch migrantů, kteří jsou dnes v Evropě, uteklo. K posílení Asada před mírovými jednáními a v oblasti Aleppa došlo k dalšímu obrovskému exodu a k tisícům, k tisícům obětí. Já rozhodně působení, působení Ruska v Sýrii nemohu hodnotit jako pozitivní.“¹²⁷ H. Langšádlová pak označila RF a její asertivní politiku za bezpečnostní riziko, neboť Rusko „obsadilo část Gruzie, Jižní Osetii, Abcházii, má vliv i v Podněstří, je naprosto zřejmé v tuhle chvíli, že okupuje, okupuje část suverénní, část státu Ukrajina a vyvolalo válku na východě Ukrajiny“.¹²⁸ Podobně kriticky reagoval na asertivní chování Ruska na Ukrajině i europoslanec Luděk Niedermayer, který zároveň varoval před možným využitím ukrajinského scénáře také v Pobaltí, kde „nějací ruští občané nebo původem Rusové říkají, že vlastně by chtěli zpátky do Ruska a objeví se tam nejdřív nějací utajení muži a potom dojde k anexi, to by se teoreticky dalo dělat všude, a to by byl svět, který by byl nesmírně nebezpečný“.¹²⁹

Naopak o desekuritizaci a depolitizaci zahraniční politiky ČR ve vztahu k Rusku se v roce 2016, stejně jako v roce 2015, pokoušeli členové KSČM, jako např. Vojtěch

Filip, Josef Skála, Leo Luzar, Zdeněk Ondráček apod., kteří se současně s tím stavěli proti představám a názorům představitelů ODS a TOP 09 o RF, čímž přispěli k další polarizaci politického diskurzu o Rusku. Například předseda KSČM V. Filip odmítl, že by Rusko představovalo bezpečnostní hrozbu pro Evropu na rozdíl od migrantů. „*Podívejte, jako tady se straší většinou RF, ale zeptejme se, kdo svým způsobem znásilňuje ženy v Německu nebo ve Švédsku, [...], to nespáchali Rusové, to spáchali konkrétní migranti.*“¹³⁰ Zároveň V. Filip odmítl tvrzení, že by Rusko rozdělovalo Evropu a usilovalo o její oslabení. „*Já nevidím žádný důležitý zájem RF na tom, na slabší Evropě*“, naopak „*slabší Evropa vyhovuje americké ekonomice*“.¹³¹ Dle V. Filipa by pak RF měla být garantem bezpečnosti v Evropě.

Podobně odmítající a desekuritizující rétorika byla přítomna ve vyjádřeních poslance KSČM Z. Ondráčka, podle kterého Rusko nepřipravovalo vojenskou invazi na Ukrajinu a ruští vojáci nejsou přítomni na východní Ukrajině, „*já jsem neviděl žádný relevantní důkaz o tom, o té přítomnosti ruských vojsk na území třeba jihovýchodní Ukrajiny. Já jsem v této oblasti byl, je to měsíc zpátky. A můžu říct, že jsem nic takového neviděl.*“¹³² Z. Ondráček odmítl také tvrzení o aktivitách ruských agentů na území České republiky, na které upozornila BIS ve své výroční zprávě s odůvodněním, že se jedná pouze „*o určité podezření, bohužel pouze podezření, protože pokud čtete ty výroční zprávy, [...] tak vidím, že je to stále dokola to samé*“.¹³³ Místopředseda strany KSČM J. Skála odmítl tvrzení o neregulérnosti ruských parlamentních voleb: „*[...] já opírám svůj názor o poznání našich dvou pozorovatelů na volbách do ruské Dumy a oni to nevidí tak kriticky*“.¹³⁴

Poslanec L. Luzar kritizoval unijní sankce uvalené na Rusko, kdy „*KSČM již od začátku sankcí upozorňuje na negativa nic neřešících sankcí vůči Rusku, které spíše poškozují nás a naopak umožňují zdůvodňovat posilování oblíbenosti prezidenta Putina*“.¹³⁵ Zároveň poslanec kritizoval posilování vojenské přítomnosti NATO u východních hranic Ruska jako snahu „*ospravedlnit nechuť řešit rozkradenou Ukrajinu. Ani Rusové ji nechtějí a EU si s tím neví rady, proto pseudo-embargo porušované všemi [...]*“.¹³⁶

Český politický diskurz během roku 2016 ovlivňoval svými názory také např. bývalý velvyslanec ČR v USA a Rusku Petr Kolář, který opakovaně obhajoval unijní sankce vůči Rusku a jejich význam. „*Samy o sobě by sankce nesplnily zdaleka tolik, kdyby nebyly podpořeny stále klesajícími cenami ropy a plynu.*“¹³⁷ Hlavní hodnotu sankcí viděl P. Kolář zejména v míře jednoty EU, která je „*schopna sankce držet a prodlužovat*“ a ve schopnosti ukázat Rusku, že „*si nenecháme všechno líbit. Putin nás dlouho testoval a zkoušel, co mu projde. Podařilo se mu to ještě v Gruzii, ale na Ukrajině se mu to už nezdaří.*“¹³⁸ Kromě toho varoval před tzv. „*užitečnými idioty*“, kteří šíří ruskou propagandu a jsou jejími nosiči. „*Je to zvláštní směsice lidí, najdeme tam současného i bývalého prezidenta, pana Konvičku, Echtčecha Okamura, doktora Robejška a mnoho dalších [...]. Pomáhají plnit jeden z hlavních cílů ruské propagandistické války – vyvolat strach, paniku, nedůvěru v NATO, EU a naše státní instituce.*“¹³⁹

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI RUSKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Vedle politického diskurzu byla v roce 2016 problematika Ruska a souvisejících otázek jedním z nejčastěji diskutovaných témat také veřejného a mediálního diskurzu. Podobně jako v roce 2015, také v roce 2016 věnovala všechna česká tištěná média, jako např. *Hospodářské noviny*, *Právo*, *Mladá fronta Dnes*, *Lidové noviny*, *E15*, či *Haló noviny*, a jejich internetové verze, ale i další internetové portály, jako např. *Euractiv*, *Euroskop*, *Česká pozice*, *Echo24*, *Aktuálně.cz* či *Parlamentní listy*, zvýšenou pozornost celé řadě otázek spojených s Ruskou federací v české zahraniční politice. Podobně bylo Rusko a jeho vztah k České republice velmi častým tématem různých veřejných akcí, konferencí, kulatých stolů apod. Diskuse o Rusku se pak v roce 2016 ve veřejném a mediálním diskurzu, stejně jako v diskurzu politickém, vyznačovala výraznou polarizací a přítomností řady protichůdných názorů a postojů.

Příkladem může být diskuse o sankcích vůči Rusku, která v roce 2016 rozdělila mediální a veřejný prostor na dva tábory, a to na zastánce a odpůrce. Hlavní argumentace zastánců unijních sankcí vůči Rusku je založena na skutečnosti, že RF anektovala část území, tj. Krym, suverénního státu Ukrajiny, jehož integritu garantovala. Podle obhájců sankcí je jejich efekt spíše dlouhodobý, ale v důsledku propadu cen ropy a plynu působí již nyní, o čemž svědčí tlak politických představitelů Ruska na jejich zrušení. Postupné uvolňování sankcí a obnovení spolupráce s Ruskem je pak vázané na plnění minských dohod ze strany Ruské federace. Pozici zastánců sankcí asi nejlépe shrnul europoslanec Stanislav Polčák (STAN): „*Já si myslím, že je třeba zvýšit tlak na Rusko. Protože sankce, které jsou stanoveny dneska v důsledku zabránění Krymu a situace na východní Ukrajině, myslím si, že svůj efekt mají. A myslím si, že Rusko rozumí pouze jaksi režimu sankcí.*“¹⁴⁰ Naproti tomu odpůrci sankcí v mediálním a veřejném diskurzu tvrdí, že sankce jsou zbytečné, nic neřeší a jsou ukázkou bezradnosti Evropské unie a Spojených států řešit problém na Ukrajině. Podle odpůrců sankcí je jejich efekt jen minimální nebo vůbec žádný a naopak společně s ruskými protisankcemi poškozují zejména ekonomiky evropských zemí, včetně České republiky, a jejich hospodářské vztahy s Ruskem, kde sankce paradoxně posilují postavení prezidenta V. Putina. Odpůrci pak navrhují okamžité zrušení sankcí a obnovení spolupráce s RF, např. v boji proti mezinárodnímu terorismu. Pozici odpůrců sankcí explicitně shrnul europoslanec Pavel Poc (ČSSD): „*Ty sankce, které jsou už dneska zavedeny a byly zavedeny s dobrým úmyslem, tak v zásadě na Rusko nemají žádný velký vliv. To znamená, podle mého názoru, jestli něco tady pomůže, tak to musí být nějaká širší diplomatická ofenzíva. Ty sankce prostě efektivní nejsou.*“¹⁴¹

V souvislosti s otázkou sankcí upozornila Veronika Víchová z deníku *E15* na zajímavý názorový obrat předsedy Senátu M. Štěcha. Zatímco v roce 2014 předseda Senátu tvrdil, že „*Volání po právu na sebeurčení nesmí být nikdy nadřazeno mezinárodnímu právu, jehož součástí je nedotknutelnost suverenity a územní celistvosti*“ a přirovnal události na Krymu k situaci v československém pohraničí v roce 1938,

během roku 2016 se stal jedním z hlavních odpůrců sankcí a prosazoval jejich okamžité ukončení, aniž by se změnila situace na Ukrajině a Rusko respektovalo její územní celistvost.¹⁴²

Další otázka, která v roce 2016 rozdělila českou diskusi v mediálním a veřejném prostoru na dva tábory, byl charakter ozbrojeného konfliktu na východě Ukrajiny a míra angažovanosti a zapojení Ruska v něm. Na jednu stranu se ve veřejném a mediálním diskurzu objevil názor, podle kterého se Rusko na Ukrajině aktivně angažuje, a to jak vojenskou podporou povstalců, tak dokonce vysíláním vlastních vojáků a techniky do východní části této země, čímž má situace na Ukrajině charakter mezistátního ozbrojeného konfliktu mezi RF a Ukrajinou. Na druhou stranu se v mediálním a veřejném diskurzu objevil názor, který popírá toto tvrzení a charakterizuje situaci na východě Ukrajiny jako občanskou válku nebo tzv. zamrzlý konflikt, v němž se Ruská federace nijak neangažuje a naopak se snaží tento konflikt urovnat. Explicitně danou situaci vystihl politický geograf z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, Michael Romancov: „*Ruská federace je agresorem, Ruská federace napadla současný stát, ale je to v uvozovkách, maskováno 'teda tím, že tam dlouhou dobu tvrdili, že tam nebyli ruští vojáci a tak dál, ale kdyby došlo teda na krymsko-ukrajinských hranicích k zahájení nějakých vojenských operací, tak by to znamenalo, že se Evropa vrací do situace, u které jsme doufali, že už se tento kontinent nikdy neobjeví, to znamená, otevřená válka mezi dvěma evropskými státy, což by nevyhnutelně dopadlo na celou tu bezpečnostní architekturu v Evropě.*“

Další intenzivně diskutované téma v českém mediálním a veřejném diskurzu během roku 2016 byla otázka šíření ruské propagandy a dezinformační kampaně v České republice společně s působením agentů Ruska pod diplomatickým krytím ruské diplomatické mise. Kromě již zmíněné výroční zprávy BIS ze září 2016 na tento problém upozornil např. novinář *Respektu* Ondřej Kudrna ve své knize s názvem *Putinovi agenti*. Podle O. Kudrny problematika ruských špiónů úzce souvisí s velikostí diplomatického personálu ruské ambasády v České republice, „*z těch 140 diplomatů ruských, kteří působí v Praze, je nejméně třetina lidí, kteří pracují pro ruské tajné služby, vedle toho jsou tu ruští špióni, také nikdy nepřestali působit mimo struktury ambasády takzvaní nelegální špióni, špióni, kteří nemají diplomatické krytí, které je velmi těžké odhalit*“.¹⁴³ Kromě špiónážní práce je další metodou, resp. mocenským nástrojem posilování vlivu Ruska v Evropě, včetně ČR, také ruská propaganda, která je podle O. Kudrny vidět na různých serverech, webech, jež šíří dezinformace, šíří chaos ve společnosti, šíří nepravdivé zprávy, „*at' už se to týká teď uprchlické krize nebo například politiky v ČR. Snaží se ji ovlivnit, infiltrovat do ní. To je další metoda, dejme tomu, práce. Pak tady samozřejmě Rusové mají své vlivové agenty, v uvozovkách, lidi české politiky, kteří jim z nějakého důvodu jdou na ruku.*“¹⁴⁴

Na problém ruské propagandy a dezinformační kampaně v České republice upozornil opakovaně během roku 2016 také oborník na bezpečnost Otakar Foltýn, podle kterého cílem ruské strategie není přesvědčit o své pravdě, ale „*přesvědčit o tom, že pravda vlastně není nikde a že nikomu není potřeba věřit, a tím pádem ten první, komu přestanete věřit, je vaše vlastní politická reprezentace*“.¹⁴⁵ Dezinformační kampaně Ruska společně s působením jeho zpravodajských služeb na území České repub-

liky podle bývalého ředitele civilní rozvědky Karla Randáka usnadňuje část politického spektra a „*pan Vydal, kterého jste zde citoval, je jeden z takových krásných názorných případů, víceméně napomáhá svým chováním tomu, že tito, že ruské zpravodajské služby tady mají skutečně ráj na zemi*“.¹⁴⁶

Kromě toho se česká média, např. *Hospodářské noviny* (HN) v březnu 2016, věnovaly otázce vlivu Ruska na migrační krizi v Evropě, o které se již v říjnu 2015 zmínil ministr obrany M. Stropnický. Podle HN umožňuje Rusko přes své území průchod uprchlíků do skandinávských zemí a odtud se dostávají do zemí západní Evropy, což připustil např. bývalý náměstek ruské Federální migrační služby s tím, že existují přímo firmy, které jsou specializované na převádění uprchlíků skrz Rusko. Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek za to kritizoval Rusko, že se snaží přizivit na současnou uprchlickou krizi v Evropě. „*Rusové jsou velmi čínorodí v tom, že nám uprchlíky vozí z jihu všelijakými severními cestami, například letecky. Doložitelně nám naši slovanští bratři pomáhají v tom, aby nás zásobovali co největším množstvím uprchlíků. To máme doloženo.*“¹⁴⁷

Česká média pak v srpnu 2016 upozornila na nabídku úřadů anektovaného Krymu českým firmám na investiční projekty včetně závodu na montování trolejbusů a výstavbu trolejbusového depa. O českých investicích na okupovaném území na Krymu jednala podle ruské agentury TASS blíže neurčená skupina českých expertů. Nicméně české společnosti Škoda Transportation a Ekova Electric, dva hlavní výrobci trolejbusů, uvedly, že o společném závodu na montování trolejbusů nebo depu na Krymu v současnosti nejednají.¹⁴⁸ Stejně tak česká média upozornila 1. 9. 2016 na otevření zastupitelského centra samozvané Doněcké lidové republiky v Ostravě za přítomnosti mj. poslance KSČM Zdeňka Ondráčka. Podle MZV nelze ovšem centrum považovat za diplomatické zastoupení, protože Česká republika existenci Doněcké lidové republiky neuznává. „*Proto na českém území nemůže působit ani honorární konzul tohoto samozvaného státu.*“¹⁴⁹ Navíc MZV požádalo Krajský soud v Ostravě, aby zrušil spolek, který stojí za vznikem doněckého zastupitelského centra.

Na konci roku se pak česká média věnovala tragické havárii ruského letadla Tu-154 mířícího z Moskvy na vojenskou základnu v syrské Latákije, které se 25. 12. 2016 zřítilo do Černého moře. Na palubě byli novináři a většina Alexandrovova armádního pěveckého sboru, kteří zahynuli. Česká média si v této souvislosti mj. všimla reakcí politických činitelů ČR. Zatímco např. prezident ČR prostřednictvím svého mluvčího Jiřího Ovčáčka vyjádřil „*pohnutí nad tragédií, která si vyžádala mnoho nevinných lidských životů*“,¹⁵⁰ europoslanec J. Štětina naopak zdůraznil, že „*Alexandrovci jsou vojáci. Byli osudem ušetřeni potupy tance na hrobech mrtvých z Aleppo. Těch mrtvých, které zabili jejich kolegové ve zbrani.*“¹⁵¹

ZÁVĚR

I v roce 2016 se česká zahraniční politika ve vztahu k Rusku vyvíjela pod vlivem krize česko-ruských vztahů v důsledku vojenské angažovanosti RF na východě Ukrajiny a v Sýrii. Pod vlivem těchto skutečností se pak v roce 2016, podobně jako o rok

dříve, vyvíjel český politický, ale i veřejný a mediální diskurz o RF a souvisejících otázkách, který se vyznačoval silnou *politizací* přecházející v některých aspektech až k *sekuritizaci* a projevoval se v několika rovinách. Zaprvé, v rovině ekonomické v souvislosti s diskusí o dopadech unijních sankcí vůči RF a ruských protisankcí vůči EU na českou ekonomiku. Zadruhé, v rovině politické v souvislosti s výraznou podporou RF v jednání vybraných politických představitelů a ústavních činitelů na úkor závazku ČR v rámci EU a NATO na straně jedné a odpůrců a kritiků této proruské politiky poškozující české členství v těchto organizacích na straně druhé. Zatřetí, v rovině bezpečnostní, kde v rámci sekuritizačního diskurzu byla hlavní pozornost věnovaná především ruskému působení na Ukrajině a v Sýrii, ale také další možné vojenské angažovanosti v Pobaltí ze strany RF společně s hrozbou šíření ruské propagandy a dezinformační kampaně, jež byla vnímána jako vážná hrozba pro bezpečnost EU a ČR. Kromě toho se během roku 2016 objevily také snahy o *depolitizaci* a *desekurizaci* českého diskurzu o Rusku v rovině ekonomické, politické a bezpečnostní, kdy obháječi ruské politiky odmítali sankce, podporovali obnovení spolupráce s Ruskem, která podle nich nepředstavuje hrozbu.

Výše zmíněná témata spojená s Ruskem pak v roce 2016, podobně jako rok předtím, přispěla v rámci politického diskurzu k výrazné názorové *polarizaci*, která se projevovala na několika úrovních. Zaprvé, na úrovni institucionálních aktérů ČR, např. mezi prezidentem M. Zemanem s jeho výrazně proruskou politikou na straně jedné a předsedou vlády B. Sobotkou, který zastával spíše neutrální pozici vůči Rusku, na straně druhé. Zároveň mezi MPO v čele s ministrem J. Mládkem, který během roku 2015 prosazoval posílení českého exportu do Ruska, a MZV a jejím ministrem L. Zorádkem, který se k tomuto kroku stavěl spíše kriticky. Zadruhé na úrovni politických aktérů ČR, a to jak mezi vládními stranami, tj. ČSSD, KDU-ČSL a ANO, kde neexistuje zcela jednotné stanovisko vůči Rusku, tak opozičními stranami, kde na jedné straně se TOP 09 a ODS staví vůči Ruské federaci výrazně kriticky a na straně druhé KSČM podporuje politiku Ruska, ale i uvnitř samotných stran, jako např. ODS. Stejně tak byla v roce 2016 polarizace ve vztahu k Ruské federaci a s ní souvisejícím otázkám patrná i v rámci mediálního a veřejného diskurzu České republiky.

I v roce 2016 se zahraniční politika České republiky vůči Rusku vyvíjela ve dvou rovinách. V první mezinárodní rovině se ČR jako člen EU a NATO snažila udržet obraz spolehlivého partnera, a proto vláda ČR v zahraniční politice vůči Ruské federaci přijala *adaptaci na vnější politiku* ve snaze postupovat v souladu se závazky svých partnerů. K *proaktivní zahraniční politice* ČR vůči Rusku v této rovině příliš nedocházelo, s výjimkou prohlášení a dílčích aktivit prezidenta M. Zemana, za které byl doma kritizován. Ve druhé národní rovině se ČR ve své zahraniční politice snažila aktivně hájit a prosazovat své ekonomické zájmy v Rusku. V této rovině pak Česká republika v rámci ekonomické diplomacie přijala *proaktivní zahraniční politiku* ve snaze zachovat obchodní spolupráci s RF a minimalizovat ztráty spojené se sankcemi a hospodářskými problémy v Rusku. Zahraniční politika ČR se tak v roce 2016 pohybovala mezi *reaktivní adaptací na vnější podněty* v rovině mezinárodní a *proaktivní strategií* v rovině národní. Vzhledem k tomu, že v roce 2016 nedošlo, v porovnání s před-

chozím rokem, k žádným zásadním změnám, pokud jde o cíle, zájmy a aktéry české zahraniční politiky vůči Rusku, můžeme hovořit o *koherenci* jak v rovině časové, tak z hlediska deklarovaných vládních a unijních priorit a zároveň napříč aktéry.

Poznámky

- ¹ *Máme strach, ukazuje průzkum. Češi se nejvíc bojí terorismu či uprchlíků.* iDNES.cz, 11. 1. 2016. On-line: http://zpravy.idnes.cz/pruzkum-cvvm-bezpecnostni-rizika-dru/domaci.aspx?c=A160111_124212_domaci_ane.
- ² Tichý, Lukáš–Odintsov Nikita (2016): Rusko v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2015: Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ³ *Situace na Donbasu se vyostřuje. Počet mrtvých civilistů stoupá.* Globe24.cz, 3. 8. 2016. On-line: <https://globe24.cz/svet/10918-situace-na-donbasu-se-vyostruje-pocet-mrtvych-civilistu-stoupa>
- ⁴ *Rusko a Ukrajina pokračují v obchodní válce. Už ale skoro není co postihnout.* iHNed.cz, 5. 1. 2016. On-line: <http://archiv.ihned.cz/c1-65054140-rusko-a-ukrajina-pokracuji-v-obchodni-valce-uz-ale-skoro-neni-co-postihovat>.
- ⁵ *Kreml vidí Ukrajinu jako „dlouhodobé ohnisko nestability“.* TÝDEN.cz, 1. 1. 2016. On-line: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/kreml-vidi-ukrajinu-jako-dlouhodobě-ohnisko-nestability_367407.html.
- ⁶ *Rusko může přerušit diplomatické vztahy s Ukrajinou, varoval Medveděv. Kyjev obvinil z podpory „diverzantů“.* iHNed.cz, 12. 8. 2016. On-line: <http://archiv.ihned.cz/c1-65400180-rusko-muze-prerusit-diplomaticke-vztahy-s-ukrajinou-varoval-medvedev-kyjev-obvinil-z-podpory-diverzantu>.
- ⁷ *Situace na Ukrajině.* ČT 24, 22. 3. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096898594-udalosti-komentare/216411000370322/>.
- ⁸ *Otázky pro ministra obrany Martina Stropnického.* Radiožurnál.cz, 14. 7. 2016. On-line: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/dvacetminut/_zprava/1632682.
- ⁹ *Rusko je oficiálně ve válce s Ukrajinou, rozhodl Mezinárodní trestní soud.* iHNed.cz, 15. 11. 2016. On-line: <http://zahranicni.ihned.cz/evropa-slovensko/c1-65521130-situace-na-krymu-se-rovna-mezinarodnimu-ozbrojenemu-konfliktu-vedl-mezinarodni-trestni-soud>.
- ¹⁰ *NATO bude mít do konce roku superzpravodajce.* Dotyk, 24. 6. 2016. On-line: <http://www.dotyk.cz/publicistika/nato-bude-mit-do-konce-roku-superzpravodajce-20160621.html>.
- ¹¹ *Otázky pro ministra obrany Martina Stropnického,* op. cit.
- ¹² *Štětina: Ne, na Ukrajině není občanská válka.* ParlamentníListy.cz, 15. 5. 2016. On-line: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Stetina-Ne-na-Ukrajině-neni-obcanska-valka-436329>.
- ¹³ *Rozhovor prezidenta republiky pro TA3.* Hrad.cz, 15. 2. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-ta3-12464>.
- ¹⁴ *Boeing nad Ukrajinou sestřelil Buk přivezený z Ruska, potvrdila komise.* iDNES.cz, 28. 9. 2016. On-line: http://zpravy.idnes.cz/mh17-vysetrovani-buk-rusko-dco-zahranicni.aspx?c=A160928_131111_zahranicni_mlb.
- ¹⁵ *Rozhovor prezidenta republiky Miloše Zemana pro internetové vysílání webu Blesk.cz „S prezidentem v Lánech“.* Hrad.cz, 9. 10. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-milose-zemana-pro-internetove-vysilani-webu-blesk.cz-s-prezidentem-v-lanech-6-12940>.
- ¹⁶ *Ubrání nás česká armáda?* Respekt, 12. 12. 2016. On-line: <https://www.respekt.cz/tydenik/2016/50/ubrani-nas-ceska-armada>.

- ¹⁷ Tamtéž.
- ¹⁸ Zeman podpořil dialog s Ruskem. NATO obezřetné. Právo, 11. 7. 2016, s. 1.
- ¹⁹ Zeman: Na summitu NATO jsem hovořil o nutnosti obnovení dialogu s Ruskem. Aktuálně.cz, 9. 7. 2016. On-line: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zeman-na-summitu-nato-jsem-zduraznoval-nutnost-dialogu-s-rus/r~4757cc1845f411e6abfa0025900fea04/>.
- ²⁰ Trest za bomby v Sýrii. Moskva ztratila křeslo v Radě pro lidská práva. iDNES.cz, 29. 10. 2016. On-line: http://zpravy.idnes.cz/rusko-rada-osn-pro-lidska-prava-dm6-/zahranicni.aspx?c=A161029_100542_zahranicni_ane.
- ²¹ Rada EU: Rusko: EU prodloužila hospodářské sankce o šest měsíců, 19. 12. 2016. On-line: <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2016/12/19-sanctions-russia/>.
- ²² ČR by podpořila sankce vůči těm, kdo perzekvují Savčenkou. ČTK, 14. 3. 2016; Summit EU se na český popud zaobíral kauzou Savčenkové. ČTK, 18. 3. 2016.
- ²³ Německo i Česko jsou pro prodloužení sankcí proti Rusku. ČTK, 15. 6. 2016.
- ²⁴ Sobotka: Sankce proti Rusku budou účinné, pokud je udrží USA i EU. ČTK, 16. 12. 2016.
- ²⁵ MZV ČR: Prohlášení ze setkání nejvyšších ústavních činitelů k zahraniční politice 1. listopadu 2016, 1. 11. 2016. On-line: http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlasi_a_stanoviska/x_2016_11_1_prohlasi_ze_setkani_.html.
- ²⁶ Vývoj česko-ruských obchodních vztahů na pozadí ukrajinského konfliktu. Euractiv.cz, 3. 1. 2017. On-line: <http://euractiv.cz/kratce-odjinud/obchod-a-export/vyvoj-cesko-ruskych-obchodnich-vztahu-na-pozadi-ukrajinskeho-konfliktu/>.
- ²⁷ Osobní selhání, ostuda, pitomost. Politici reagují na Haškův výstup. iDNES.cz, 4. 5. 2016. On-line: http://brno.idnes.cz/reakce-na-pozovani-michala-haska-s-nocnimi-vlky-flr-/brno-zpravy.aspx?c=A160504_133131_brno-zpravy_krut.
- ²⁸ Tamtéž.
- ²⁹ Rozhovor s Lubomírem Zaorálkem a Karlem Schwarzenbergem. ČT1 – Otázky Václava Moravce, 2. 10. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/216411030501002/>.
- ³⁰ Ruská špiónská přestřelka. Lidové noviny, 5. 9. 2016, s. 1.
- ³¹ Tamtéž.
- ³² TOP 09: Pospíšil: Rusko u nás vede informační válku, 27. 9. 2016. On-line: <http://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/pospisl-rusko-u-nas-vede-informacni-valku-21100.html>.
- ³³ Ruská špiónská přestřelka. Lidové noviny, 5. 9. 2016, s. 1.
- ³⁴ Ruští poslanci navrhnou uznaní okupantů z roku 1968 za veterány. ČTK, 7. 6. 2016.
- ³⁵ Putin jmenoval diplomata Zmejevského novým velvyslancem v ČR. ČTK, 19. 2. 2016.
- ³⁶ Moskvě se nelíbí, že ČR neprodloužila akreditace ruským novinářům. ČTK, 11. 4. 2016.
- ³⁷ Rusko odpoví na neprodloužení akreditací svých novinářů v ČR. ČTK, 21. 4. 2016.
- ³⁸ Rusko odmítá souvislost kauzy Soukupa s případy ruských novinářů. ČTK, 5. 8. 2016.
- ³⁹ Ruským volbám dominovalo Jednotné Rusko, bude moci samo přepsat ústavu. iDNES.cz, 18. 9. 2016. On-line: http://zpravy.idnes.cz/rusko-volby-statni-duma-vysledky-dlg-/zahranicni.aspx?c=A160918_125704_zahranicni_mlb.
- ⁴⁰ Rusko a USA žádají vydání ruského hackera. Rozhodnou o něm české úřady. iDNES.cz, 23. 11. 2016. On-line: http://zpravy.idnes.cz/rusko-usa-zadost-o-hackera-nikulin-d5x-/domaci.aspx?c=A161123_100924_domaci_jkk.
- ⁴¹ Putin podepsal prodloužení sankcí proti Západu. Novinky.cz, 29. 6. 2016. On-line: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/407978-putin-podepsal-prodlouzeni-sankci-proti-zapadu.html>; Rusko chce prodloužit embargo na západní potraviny až do konce roku 2017. Aktuálně.cz, 27. 5. 2016. On-line: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/rusko-chce-prodlouzit-embargo-na-zapadni-potraviny-az-do-kon/r~c094dba4240011e6a77e002590604f2e/>.
- ⁴² Ruský průmysl zaznamenal v roce 2016 značný růst. CzechTrade, 23. 3. 2017. On-line: <https://www.czechtrade.cz/sluzby/informacni-servis/novinky/rusky-prumysl-zaznamenal-v-roce-2016-znacny-rust>.

- ⁴³ *Český vývoz do Ruska dál klesá, roste závislost na EU, hlavně Německu a Francii.* Aktuálně.cz, 13. 9. 2016. On-line: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/cesky-vyvoz-do-ruska-dal-klesa-roste-zavislost-na-eu-hlavne-r~0af2dcfc79b311e69966002590604f2e/>.
- ⁴⁴ *ČSÚ: Zahran iční obchod – prosinec 2016,* prosinec 2016. On-line: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zahranicni-obchod-prosinec-2016>.
- ⁴⁵ *Export do Ruska dál klesá. EGAP pojistil vývoz jen za 2,7 miliardy korun, polovinu toho, co loni.* iHNED.cz, 4. 10. 2016. On-line: <http://byznys.ihned.cz/c1-65462720-export-do-ruska-dal-klesa-egap-pojistil-vyvoz-jen-za-2-7-miliardy-korun-polovinu-toho-co-loni>.
- ⁴⁶ *Export do Ruska vzrostl.* Hospodářské noviny, 21. 11. 2016, s. 30.
- ⁴⁷ *Ruský trh s auty v květnu opět klesl. České Škodě Auto se ale dařilo, zvýšila prodej téměř o čtvrtinu.* iHNED.cz, 8. 6. 2016. On-line: <http://byznys.ihned.cz/c1-65323420-rusky-trh-s-auty-v-kvetnu-opet-klesl-ceske-skode-auto-se-ale-darilo-zvysila-prodej-temer-o-ctvrtinu>.
- ⁴⁸ *Pomozte zrušit sankce proti Rusku, tlačí na vládu firmy.* Novinky.cz, 11. 4. 2016. On-line: <https://www.novinky.cz/ekonomika/400099-pomozte-zrusit-sankce-proti-rusku-tlaci-na-vladu-firmy.html>.
- ⁴⁹ Tamtéž.
- ⁵⁰ *Ruský trh se silně změnil, o dovoz hotových výrobků stát nestojí.* Hospodářské noviny, 5. 9. 2016, s. 18.
- ⁵¹ *Česko restartuje obchod s Ruskem.* E15, 22. 3. 2016, s. 4.
- ⁵² *Ruský trh se silně změnil, o dovoz hotových výrobků stát nestojí,* op. cit.
- ⁵³ *MPO ČR: Ministr Jan Mládek jednal se svým ruským protějškem Denisem Manturovem,* 23. 3. 2016. On-line: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/ministr-jan-mladek-jednal-se-svym-ruskym-protejskem-denisem-manturovem--171326/>.
- ⁵⁴ *MZe ČR: Deváté zasedání Česko-ruské pracovní skupiny pro zemědělství a potravinářský průmysl,* 24. 3. 2016. On-line: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/proexportni-okenko/informace-z-uskutecnonych-akci/devate-zasedani-cesko-ruske-pracovni.html>.
- ⁵⁵ *MPO ČR: Ministr Jan Mládek jednal se svým ruským protějškem Denisem Manturovem,* op. cit.
- ⁵⁶ *České firmy opět míří do Ruska, Unistav má zakázku za miliardy.* Hospodářské noviny, 24. 3. 2016, s. 15.
- ⁵⁷ *Export do Ruska klesá, Česko hledá cesty k podpoře firem a k záchraně miliard.* ČT24, 23. 3. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1733857-export-do-ruska-klesa-cesko-hleda-cesty-k-podpore-firem-a-k-zachrane-miliard>.
- ⁵⁸ Tamtéž.
- ⁵⁹ *MPO ČR: Ministr Jan Mládek je znepokojen situací v Aircraft Industries, oslovil s žádostí o podporu ministra průmyslu a obchodu RF Denise Manturova,* 14. 9. 2016. On-line: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/ministr-jan-mladek-je-znepokojen-situaci-v-aircraft-industries--oslovil-s-zadosti-o-podporu-ministra-prumyslu-a-obchodu-rf-denise-manturova--180591/>.
- ⁶⁰ *MPO ČR: Ministr Jan Mládek vyjednal příslib ruských majitelů Aircraft Industries o zachování výroby letadel v Kunovicích,* 27. 9. 2016. On-line: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/ministr-jan-mladek-vyjednal-prislib-ruskych-majitelu-aircraft-industries-o-zachovani-vyroby-letadel-v-kunovicich--181211/>.
- ⁶¹ *MPO ČR: Ministr Jan Mládek je znepokojen situací v Aircraft Industries, oslovil s žádostí o podporu ministra průmyslu a obchodu RF Denise Manturova,* op. cit.
- ⁶² *MPO ČR: Ministr Jan Mládek vyjednal příslib ruských majitelů Aircraft Industries o zachování výroby letadel v Kunovicích,* op. cit.
- ⁶³ *Ruská ERB v Česku skončila. ČNB jí vzala bankovní licenci.* iDNES.cz, 24. 10. 2016. On-line: http://ekonomika.idnes.cz/erb-nema-bankovni-licenci-0h2-/ekonomika.aspx?c=A161024_094015_ekonomika_nio.
- ⁶⁴ *MPO ČR: Ministr Jan Mládek jednal s gubernátorem Uljanovské oblasti Sergejem Morozovem o možnostech ekonomické spolupráce,* 22. 4. 2016. On-line: <https://www.mpo.cz//dokument172681.html>.

- ⁶⁵ MPO ČR: *Spolupráce s Moskvou jako s jedním z nejbohatších regionů Evropy pokračuje*, 29. 5. 2016. On-line: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/mezinarodni-obchod-dle-teritorii/zeme-sns-a-dalsi-zeme/spoluprace-s-moskvou-jako-s-jednim-z-nejbohatsich-regionu-evropy-pokracuje---175442/>.
- ⁶⁶ MPO ČR: *Republika Tatarstán a ČR se dohodly na rozvíjení vzájemné spolupráce*, 14. 11. 2016. On-line: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/-republika-tatarstan-a-cr-podepsaly-dohodu-o-vzajemne-spolupraci--222285/>.
- ⁶⁷ MPO ČR: *MPO ČR rozvíjí intenzivní spolupráci s ruskými regiony: návštěva delegace z Čeljabinské oblasti*, 26. 12. 2016. On-line: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/mezinarodni-obchod-dle-teritorii/zeme-sns-a-dalsi-zeme/mpo-cr-rozvíjí-intenzivní-spolupraci-s-ruskými-regiony-navsteva-delegace-z-celjabinske-oblasti--223890/>.
- ⁶⁸ *Export Sverdlovské oblasti RF do Česka loni vzrostl*. Komora SNS, 1. 3. 2017. On-line: <http://www.komorasns.cz/post/show?postId=561>.
- ⁶⁹ *Český vývoz do Ruska letos dál klesá, roste závislost na EU*. České noviny, 13. 9. 2016. On-line: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cesky-vyvoz-do-ruska-letos-dal-klesa-roste-zavislost-na-eu/1392372>.
- ⁷⁰ *Zahraněční obchod – prosinec 2016*. Český statistický úřad, prosinec 2016. On-line: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/zahranicni-obchod-prosinec-2016>.
- ⁷¹ MMR ČR: *Očekávaný meziroční nárůst příjezdů za rok 2016 byl potvrzen*, 22. 2. 2017. On-line: <https://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Informace-Udalosti/Ocekavany-mezirocni-narust-prijezdu-za-rok-2016-byl-potvrzen>.
- ⁷² *Šéf Českých aerolinií: Postupně opouštíme orientaci na Rusko*. Lidové noviny, 29. 2. 2016. On-line: http://ceskapozice.lidovky.cz/sef-ceskych-aerolinií-postupne-opoustime-orientaci-na-rusko-p5u-/tema.aspx?c=A160226_181407_pozice-tema_lube.
- ⁷³ *Novinářů je moc, měli by se likvidovat, řekl Zeman Putinovi. Stačí omezit, zněla reakce*. Novinky.cz, 14. 5. 2017. On-line: <https://www.seznam.cz/zpravy/clanek/zeman-pojede-v-listopadu-do-moskvy-putin-jej-pochvalil-za-dobrou-praci-31391?dop-ab-variant=&seq-no=2&source=hp>.
- ⁷⁴ Tichý, Lukáš–Odintsov, Nikita (2016): Rusko v české zahraniční politice, op. cit.
- ⁷⁵ Tamtéž.
- ⁷⁶ *Sobotka chce zachovat současnou podobu protiruských sankcí*. České noviny, 20. 10. 2016. On-line: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/sobotka-chce-zachovat-soucasnou-podobu-protiruskych-sankci/1406565>.
- ⁷⁷ *„Zrušte sankce proti Rusku,“ vyzvali na Zemi živitelce Zeman i Štěch*. ČTK24, 25. 8. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1886597-zruste-sankce-proti-rusku-vyzvali-na-zemi-zivitelce-zeman-i-stech>.
- ⁷⁸ *Andrej Babiš nám řekl, že je pro zrušení sankcí proti Rusku: Nic zásadního nepřinesly, poškodily evropské výrobce a Putinovi zvýšily popularitu*. ParlamentníListy.cz, 25. 1. 2016. On-line: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/poslanecka-snemovna/Andrej-Babis-nam-rekl-ze-je-pro-zruseni-sankci-proti-Rusku-Nic-zasadniho-neprinesly-poskodily-evropske-vyrobce-a-Putinovi-zvysily-popularitu-418776>.
- ⁷⁹ *„Zrušte sankce proti Rusku,“ vyzvali na Zemi živitelce Zeman i Štěch*, op. cit.
- ⁸⁰ Tamtéž.
- ⁸¹ *Rozhovor s Vladimírem Dlouhým*. Radiožurnál, 26. 9. 2016. On-line: http://hledani.rozhlas.cz/iRadio/?missingRedirect=4489&offset=20&from=1.9.2016&to=26.9.2016&dateLimit=TL_INTERVAL.
- ⁸² SP ČR: *SP ČR vyzval k řešení propadu exportu do Ruska*, 4. 10. 2016. On-line: <http://www.sp-cr.cz/pro-media/tiskove-zpravy/10172-sp-cr-vyzval-k-reseni-propadu-exportu-do-ruska>.
- ⁸³ *„Zrušte sankce proti Rusku,“ vyzvali na Zemi živitelce Zeman i Štěch*, op. cit.
- ⁸⁴ *Sobotka: EU apelovala na Rusko, aby přestalo bombardovat Halab*. ČTK, 21. 10. 2016.
- ⁸⁵ Tamtéž.

- ⁸⁶ *Babiš doufá v lepší vztahy s Ruskem. Zeman mával poloprázdnou sklenicí.* Blesk.cz, 28. 1. 2016. On-line: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/370250/babis-doufa-v-lepsi-vztahy-s-ruskem-zeman-maval-poloprazdnou-sklenici.html>.
- ⁸⁷ *Rozhovor s Lubomírem Zaorálkem a Karlem Schwarzenbergem,* op. cit.
- ⁸⁸ Tamtéž.
- ⁸⁹ *Otázky pro ministra obrany Martina Stropnického.* Radiožurnál.cz, 14. 7. 2016. On-line: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/dvacetminut/_zprava/1632682.
- ⁹⁰ *Huml: NATO obklíčilo Rusko a zdá se, že si konflikt přeje. Rusko není hrozba. Neziskovky jsou paraziti, kteří nás chtějí zahubit. Idioti. Imigranti vysají sociální dávky.* ParlamentníListy.cz, 27. 5. 2016. On-line: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Huml-NATO-obklucilo-Rusko-a-zda-se-ze-si-konflikt-preje-Rusko-neni-hrozba-Neziskovky-jsou-paraziti-kteri-nas-chteji-zahubit-Idioti-Imigranti-vysaji-socialni-davky-437615>.
- ⁹¹ *Babiš doufá v lepší vztahy s Ruskem. Zeman mával poloprázdnou sklenicí,* op. cit.
- ⁹² Tamtéž.
- ⁹³ *Poslanec ANO, který kvůli migrantům čelil Dienstbierovi: Premiér se probral, až když je kuna už v kurníku. Madam Merkelová to na nás zkusila a nevyšlo jí to.* ParlamentníListy.cz, 1. 9. 2016. On-line: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Poslanec-ANO-ktery-kvuli-migrantum-celil-Dienstbierovi-Premier-se-probral-az-kdyz-je-kuna-uz-v-kurniku-Madam-Merkelova-to-na-nas-zkusila-a-nevyšlo-ji-to-451565>.
- ⁹⁴ *Rusko je pro NATO jednou z hlavních potenciálních hrozeb, říká generál Petr Pavel.* ČT24, 17. 6. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1819559-rusko-je-pro-nato-jednou-z-hlavnich-potencialnich-hrozeb-rika-general-petr-pavel>.
- ⁹⁵ Tamtéž.
- ⁹⁶ *KDU-ČSL: Projev vicepremiéra Bělobrádka na Institutu Václava Havla pro lidská práva a diplomacii v Miami,* 23. 3. 2016. On-line: <http://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2016/projev-vicepremiera-belobradka-na-institutu-vaclav>.
- ⁹⁷ *Debata u kulatého stolu.* ČRo Plus, 2. 7. 2016. On-line: http://hledani.rozhlas.cz/?query=pavel+svoboda&offset=0&from=1.7.2016&to=2.7.2016&dateLimit=TL_INTERVAL.
- ⁹⁸ *Nové ruské vojenské základny.* ČT24, 11. 10. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096898594-udalosti-komentare/216411000371011/>.
- ⁹⁹ *Rozhovor prezidenta republiky pro deník Právo.* Hrad.cz, 23. 1. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-denik-pravo-5-12403>.
- ¹⁰⁰ *Rozhovor prezidenta republiky pro Deník.* Hrad.cz, 27. 2. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-denik-16-12496>.
- ¹⁰¹ *Rozhovor prezidenta republiky pro TA3,* Hrad.cz, 15. 2. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-ta3-12464>; *Rozhovor prezidenta republiky pro deník Právo,* op. cit.
- ¹⁰² *Rozhovor prezidenta republiky pro Parlamentní listy.* Hrad.cz, 21. 4. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-parlamentni-listy-15-12630>.
- ¹⁰³ *Rozhovor prezidenta republiky pro TASS.* Hrad.cz, 16. 2. 2016. On-line: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-tass-625674.htm>.
- ¹⁰⁴ Tamtéž.
- ¹⁰⁵ *Projev prezidenta republiky při setkání s vedoucími zastupitelských úřadů ČR v zahraničí.* Hrad.cz, 24. 8. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-setkani-s-vedoucim-zastupitelskych-uradu-cr-v-zahranici-12846>.

- ¹⁰⁶ *Rozhovor prezidenta republiky pro Deník*. Hrad.cz, 10. 3. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-denik-17-12519>.
- ¹⁰⁷ *Projev prezidenta republiky při zahájení výstavy „Země živitelka 2016“*. Hrad.cz, 25. 8. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidente-republiky-pri-zahajeni-vystavy-zeme-zivitelka-2016-12849>.
- ¹⁰⁸ Tamtéž.
- ¹⁰⁹ *Rozhovor prezidenta republiky pro TASS*, op. cit.
- ¹¹⁰ Tamtéž.
- ¹¹¹ *Rozhovor s Lubomírem Zaorálkem a Karlem Schwarzenbergem*, op. cit.
- ¹¹² *Rozhovor prezidenta republiky Miloše Zemana pro internetové vysílání webu Blesk.cz „S prezidentem v Lánech“*. Hrad.cz, 9. 10. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-milose-zemana-pro-internetove-vysilani-webu-blesk.cz-s-prezidentem-v-lanech-6-12940>.
- ¹¹³ *Rozhovor prezidenta republiky pro pořad TV Prima Partie*. Hrad.cz, 23. 10. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-porad-tv-prima-partie-3-12968>.
- ¹¹⁴ *Rozhovor prezidenta republiky pro Parlamentní listy*. Hrad.cz, 7. 10. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-parlamentni-listy-20-12935>.
- ¹¹⁵ *Ukrajinská válka. ČT1 – Otázky Václava Moravce*, 21. 2. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/216411030500221/>.
- ¹¹⁶ *Debate u kulatého stolu. ČRo Plus*, 2. 7. 2016. On-line: http://hledani.rozhlas.cz/?query=pavel+svoboda&offset=0&from=1.7.2016&to=2.7.2016&dateLimit=TL_INTERVAL.
- ¹¹⁷ ODS: Petr Fiala: Rozhovor pro Právý břeh: *Dnes přicházíme o bezpečnost, zítra to bude demokracie*, 15. 8. 2016. On-line: <http://www.ods.cz/clanek/12249-rozhovor-pro-pravy-breh-dnes-prichazime-o-bezpecnost-zitra-to-bude-demokracie>.
- ¹¹⁸ Tamtéž.
- ¹¹⁹ Tamtéž.
- ¹²⁰ ODS: Miroslava Němcová: *Nakonec to bude všechno jinak*, 3. 5. 2016. On-line: <http://www.ods.cz/region.vysocina/clanek/11713-nakonec-to-bude-vsechno-jinak>.
- ¹²¹ Tamtéž.
- ¹²² *Rozhovor s Karlem Schwarzenbergem a Milanem Štěchem. ČT1 – Otázky Václava Moravce*, 17. 4. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/216411030500417/>.
- ¹²³ *Rozhovor s Lubomírem Zaorálkem a Karlem Schwarzenbergem*, op. cit.
- ¹²⁴ *Rozhovor s Karlem Schwarzenbergem a Milanem Štěchem*, op. cit.
- ¹²⁵ *Ruské volby. ČT24*, 19. 9. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/216411000370919>.
- ¹²⁶ *Kam směřuje česká politika – k USA nebo Rusku? ČT1 – Máte slovo*, 25. 2. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/216411030520007>.
- ¹²⁷ Tamtéž.
- ¹²⁸ Tamtéž.
- ¹²⁹ *Klíčový summit NATO. ČT24*, 8. 7. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096898594-udalosti-komentare/216411000370707/video/482317>.
- ¹³⁰ Tamtéž.
- ¹³¹ *Europoslanec Luděk Niedermayer host Interview ČT24. ČT24*, 15. 8. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095426857-interview-ct24/15.08.2016>.
- ¹³² *Rozhovor s Martinem Stropnickým a Vojtěchem Filipem. ČT1 – Otázky Václava Moravce*, 27. 11. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/216411030501127/>.

- ¹³³ Tamtéž.
- ¹³⁴ *Kam směřuje česká politika – k USA nebo Rusku?* op. cit.
- ¹³⁵ Tamtéž.
- ¹³⁶ *Ruské volby.* ČT24, 19. 9. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/216411000370919>.
- ¹³⁷ *Putin hraje mistrnou šachovou partii. Schwarzenberg by měl zpytovat svědomí a Babiš jen papouškuje Američany. NATO haraší zbraněmi. Výhyneme, říká poslanec KSČM.* KSČM, 23. 7. 2016. On-line: <https://www.kscm.cz/aktualne/aktuality/putin-hraje-mistrnou-sachovou-partii-schwarzenberg-mel-zpytovat-svedomi-babis-jen>.
- ¹³⁸ Tamtéž.
- ¹³⁹ *Nirvána skončila.* Hospodářské noviny, 8. 1. 2016, s. 5.
- ¹⁴⁰ Tamtéž.
- ¹⁴¹ Tamtéž.
- ¹⁴² *Summit zemí Evropské unie by mohl odblokovat ratifikaci asociační dohody s Ukrajinou.* ČRo Plus, 15. 12. 2016. On-line: [http://hledani.rozhlas.cz/iRadio/?offset=0&porad\]=Den+podle...&stanice\]=%C4%8CRo+Plus](http://hledani.rozhlas.cz/iRadio/?offset=0&porad]=Den+podle...&stanice]=%C4%8CRo+Plus).
- ¹⁴³ Tamtéž.
- ¹⁴⁴ *Ruská otočka předsedy Senátu.* E15, 19. 9. 2016, s. 23.
- ¹⁴⁵ *Rozhovor o ruských agentech působících na území ČR.* Radiožurnál, 22. 3. 2016. On-line: [http://hledani.rozhlas.cz/o/?offset=0&porad\]=Host+Lucie+V%C3%BDborn%C3%A9&stanice\]=%C4%8CRo+Radio%C5%BEurn%C3%A1I](http://hledani.rozhlas.cz/o/?offset=0&porad]=Host+Lucie+V%C3%BDborn%C3%A9&stanice]=%C4%8CRo+Radio%C5%BEurn%C3%A1I).
- ¹⁴⁶ Tamtéž.
- ¹⁴⁷ *Rozhovor s odborníkem na bezpečnost Otakarem Foltýnem.* ČRo Dvojka, 9. 9. 2016. On-line: http://www.rozhlas.cz/plus/interviewplus/_zprava/1648750.
- ¹⁴⁸ *Rozhovor s Karlem Randákem.* ČRo Dvojka, 5. 9. 2016. On-line: http://www.rozhlas.cz/plus/interviewplus/_zprava/1647259.
- ¹⁴⁹ *Uprchlíky do EU vozí i Rusové.* Hospodářské noviny, 15. 3. 2016, s. 1.
- ¹⁵⁰ *TASS: Úřady na Krymu navrhly českým firmám investiční projekty.* ČTK, 19. 8. 2016.
- ¹⁵¹ *Doněcká republika otevřela v Ostravě „konzulát“.* *Ruská propaganda a divadýlko, demonstrovali lidé.* Aktuálně.cz, 1. 9. 2016. On-line: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/konzulat-donecke-republiky-poskodi-image-ceska-mini-politici/r~deb64866702711e6abfa0025900fea04/>.
- ¹⁵² *Do Černého moře spadlo letadlo s Alexandrovci, na palubě bylo 92 lidí.* iDNES.cz, 25. 12. 2016. On-line: http://zpravy.idnes.cz/rusko-soci-letadlo-trosky-zachranari-dw8-/zahranicni.aspx?c=A161225_070728_zahranicni_fer.
- ¹⁵³ *Alexandrovci jsou vojáci, napsal europoslanec Štětina o obětech leteckého neštěstí. Účet: Osm výhrůžek smrti.* ParlamentníListy.cz, 27. 12. 2016. On-line: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Alexandrovci-jsou-vojaci-napsal-europoslanec-Stetina-o-obetech-leteckeho-nestesti-Ucet-Osm-vyhruzek-smrti-468833>.